תלמוד בבלי · אחרונים · חידושי רבי עקיבא איגר · סדר מועד

חידושי רבי עקיבא איגר על מסכת ביצה

רבי עקיבא איגר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רבי עקיבא איגר על מסכת ביצה

רבי עקיבא איגר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רבי-עקיבא-איגר-על-מסכת-ביצה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ב: 6
דף ג. 10
דף ג: 13
דף ד. 14
דף ד: 15
דף ו. 16
דף י. 17
דף יב. 19
דף יב: 19
דף יג. 29
דף יד: 29
דף טז: 30
דף יח. 31
דף כ. 32
דף כא: 32
דף כב. 33
דף כב: 34
דף כד: 34
דף לג. 35
דף לג: 35
דף לד. 36
דף לו. 36

דף ב.

מתני' ביצה שנולדה כו' וב"ה אומרים לא תאכל.
וה"ה דאסור בטלטול, דא"ת לא תאכל דוקא ובאכילה הוא דאסור אבל בטלטול שרי, ומה דאר"נ ב"ה כר' יהודה היינו לענין אכילה לחוד, א"כ האיך פרכינן עליה מהיא דמגביהין עצמות וקליפין דהוי רק טלטול, גם מדמשנינן גבי יו"ט, דסתם לה תנא כר"י דתנן אין מבקעין עצים מוקי לה לב"ה כר"י, הא האי סתמא אוסר בטלטול, ואלו ב"ה אוסר רק באכילה.
אולם למ"ש מהר"ש איידלס ז"ל, בתוס' ד"ה ביצה, דמה דלא תירצו התוס' דמש"ה נקט פלוגתייהו דב"ש וב"ה באכילה, לאשמעינן דב"ש מתיר אף באכילה, היינו דרק ר"נ ס"ל דשייך למתני רבותא לב"ש מדלא מפלגי בתרנגולת מה שאינו כן לאינך אמוראי כיון דב"ש במקום ב"ה אינו משנה לא שייך למנקט משום רבותא לב"ש, א"כ ר"נ דלדידי' מוכח בל"ז דשייך למתני רבותא לב"ש שפיר אמר ב"ה כר"י, והיינו לגמרי כר"י ואפילו בטלטול, והאי דקתני אכילה לאשמעינן כחא דהתירא דב"ש, אבל לאינך אמוראי אכתי י"ל דבאמת בטלטול שרי, והמיועד להיות חתן בני, הבחור הנבון ר' הירש ני' [כעת אב"ד דק"ק קארניק] אמר, דאף אם יהיה הפירוש ב"ה כר"י לענין אכילה לחוד מ"מ י"ל דזהו רק במידי דאכילה דאין עיקר הנאתו הטלטול, אבל במידי דלאו בר אכילה דעיקר הנאתו התשמיש אסור הטלטול כמו האכילה באוכל, ויפה אמר שכדבריו מבואר בח"ר שבת [דף קכח ד"ה במוקצה לאכילה] אך משום הא לא איריא דהרי מדברי התוס' במסכת שבת [דף יט ע"ב ד"ה הני כרכי] מבואר דלא ס"ל כהרשב"א לחלק בזה [אב"ה הרצון דהתוס' הכא דכתבו דאף לטלטל אסור הוכיחו שפיר לשיטתם דלא ס"ל חילוק הרשב"א].
וכן יש להוכיח בברייתא דלקמן [דף ג' ע"ב] דקתני אין מטלטלין אותה לכסות ולסמוך בה כרעי המטה, ומיירי אף בעומדת לאכילה דהביצה אסורה רק משום משקין שזבו, מדפרכינן עליה אלא לר"י ורי"צ אמאי ספיקו אסור, וא"ת והא בפרק כירה [דף מה ע"ב] איפכא שמעינן לה דהתם מקשין ע"מ דא"ר יוחנן הלכה כר"ש, והאר"י קינה של תרנגולין אסור לטלטלה ומשני בשיש בה ביצה [שנולדה ביו"ט] ומקשה עליה והאר"נ מאן דא"ל מוקצה אית לי' נולד מאן דלית ליה מוקצה ל"ל נולד, ומאי קושיא והא ר"י אית ליה הכא טעמא דביצה משום משקין שזבו וא"כ נהי דל"ל נולד מ"מ שפיר אסור בטלטול, אע"כ פשיטא לי' להש"ס משום משקין שזבו אינו אסור כ"א באכילה לחוד, וכ"ת ואכתי מי ניחא, דאם איתא דידע לה להא דאר"י הכא דמשום משקין שזבו הוא הו"ל

לאקשויי בפשיטות והא ר"י הוא דאמר משום משקין שזבו ולא משום נולד וא"כ לשתרי בטלטול, י"ל דסבר מאי דאר"י משום משקין שזבו היינו דבעי לאוקמי גם בתרנגולת העומדת לאכילה ולעולם גם נולד אית לי', והאי דקינה של תרנגולין מיירי בשיש בה ביצה מתרנגולת שאינה עומדת לאכילה, ועל כל דברים אלו כוונו התוס' בפ' כירה שם ד"ה דאית בי' ביצה, ולחנם טרח ודחק בדבריהם מרנא מהר"ש איידלס, עכ"פ קשיאן הסוגיות אהדדי דהכא מברייתא דאין מטלטלין מוכח דגם לטעם מש"ז אסור לטלטל, ואיך התם בפרק כירה ניחא ליה דמשום מש"ז אסור רק באכילה אבל בטלטול שרי, וי"ל דלר' יהודא דאית ליה מוקצה גם בעומדת לאכילה, אחרי שאסרו חז"ל להביצה משום משקין שזבו לענין אכילה ממילא אין שם אוכל עלי' ואסורה ממילא גם לשאר תשמישים דחזו להו כגון לכסות ולסמוך בה כרעי המטה משום מוקצה כיון דביה"ש בעוד שהביצה בתרנגולת שם אוכל עלי', וכשנולד ונאסר באכילה פקע שם אוכל ממנה והוי כמו דאין מסיקין בגרעיני תמרה אף דחזי להסקה משום דכל תשמישיה לגבי אכילה הוי כמו חזיא לכלבים, וכמו דאמרינן בנתנבלה ביו"ט דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים ה"נ מוכן לאכילה אינו מוכן לשאר תשמישים, וגם לזה כוונו התוס' ז"ל שם בלשונם הזהב במ"ש לא הוה אסר ר"ש לטלטלה, והרצון דלר"ש דל"ל מוקצה אינו אסור רק באכילה אבל לר"י ודאי אסור בטלטול א"כ י"ל דהברייתא דאין מטלטלין כר"י, וא"ת והא גם לר"ש כל אוכל שאינו ראוי לאכילה ביו"ט הוי כמו אבנים דמודה ר"ש דהוי מוקצה אף דאבנים נמי חזי' לכסות בהן כלי מ"מ כיון דאין תורת כלי עליהן אסורים משום מוקצה, וא"כ ה"נ באוכלין שא"א לאוכלן ביומן אין עליהן לא תורת אוכל ולא תורת כלי ויהיה אסור גם לר"ש, י"ל דביצה מכח שקליפתה קשה ומהדרך לסמוך עלי' קצת תורת כלי עלי' [ועי' במג"א סי' תקטו] ולפ"ז ניחא הא דקתני הכא במתני' וב"ה אומרים לא תאכל, ולא קתני רבותא טפי דאסור נמי בטלטול, די"ל דב"ה כר' שמעון ס"ל, וא"ת מה דעתן דהתוס' דהכא דהקשו למה לא קתני ב"ה איסור גם בטלטול, י"ל דק"ל מפני מה לא מקשי בסוגי' לקמן גם לר"נ דסבר דטעמא דביצה משום מוקצה, אמאי ספיקו אסורה והא הוי ספק דרבנן, וניחא להו דמוקצה שאני דחמור כעין דאורייתא וכמו שתירצו בתוס' ישנים ומש"ה הוכיחו דגם לר"ש אסור בטלטול, דאם איתא דהברייתא כר"י ומשום מוקצה הוא דאסור לטלטל משום דלבתר דאסרו חז"ל משום משקין שזבו הביצה אסורה לר"י משום מוקצה, א"כ גם לר"י ולרי"צ לא יקשה ק' הש"ס, דהא מיד כשנולד הביצה ביו"ט חל עליו שם מוקצה, וא"כ בספק אי נולד ביו"ט הוי ספק מוקצה, אע"כ דאיסור הטלטול לאו משום מוקצה הוא רק דאיסור משקין שזבו בעצמו אוסרו גם

בטלטול ואסור גם לר"ש, מיהו התוס' דפ' כירה ס"ל דה"ה דהו"מ להקשות גם לר"נ אמאי ספיקו אסורה ולא ניחא להו דמוקצה חמירא, ושפיר י"ל דמשום עצם איסור מש"ז לא היה נאסר בטלטול, אלא דלר"י אסור משום דע"י איסור האכילה נעשה מוקצה, ועוד י"ל דגם התם ס"ל להתוס' כסברת התוס' ישנים אלא דס"ל דמ"מ שפיר מקשה כאן בגמרא לר"י ולרי"צ אמאי ספיקו אסור, והיינו כיון דנולדה הביצה בשעה שלא היה אדם שם, ולא יוודע זמן הלידה אם היה מעיו"ט או ביו"ט, לא חלה עליו איסור אכילת מש"ז כלל דהא תיכף כשנולד היה מותר מטעם ספק דרבנן, וממילא אין כאן ספק מוקצה, כיון דמוקצה זו נמשך מן איסור האכילה והרי ביצה זו שרי באכילה ודוקא באם יש רואי בשעת הלידה וראו דנולד ביו"ט ונאסר באכילה בזה נעשה ג"כ מוקצה אבל כל דליכא רואים ולא חלה איסורו דמשקין שזבו ממילא אין כאן ספק מוקצה כלל:

ודע שדברי מהרש"א ז"ל שהבאנו בתחילת דברינו דחוקים בעיני מאוד דכיון דחזינן לדר"נ דסבר דשייך למנקט רבותא בכחא דהתירא מהיכן פסיקא להו לרבותינו בעלי התוס' דאינך אמוראי לא ס"ל כן ולעשות מזה קושיא, דמה דאמרינן כולהו כר"נ לא אמרי כי קושיין היינו דלפלגו בתרווייהו אבל אולי זה י"ל דהי' ניחא להו ג"כ לומר דנקט הפלוגתא בביצה להודיעך כחו דב"ש, דכחו דהתירא עדיף.

ואפשר לומר בכוונתם, דלכאורה קשה איך אמרינן דפליגי בביצה דכחו דהתירא עדיף, הא עיקר סברא דכחו דהתירא עדיף משום דעל המתיר להביא ראי' כמ"ש רש"י ז"ל וזה ניחא בדאורייתא, אבל בדרבנן לכאורה להיפוך דעל האוסר להביא ראי', דהעיקר בידינו ספק דרבנן לקולא, וצ"ל דהכא כיון דיש לו מתירין הוי ספיקו לחומרא ועל המתיר להביא ראיה, וזהו לפי ההלכה אבל למה דס"ל ר"פ לקמן דספיקו אסור מיירי בספק טרפה ומוכח דס"ל דספק דרבנן מותר גם בדשיל"מ, לא שייך כחו דהתירא עדיף בביצה. ומש"ה לא ניחא להו להתוס' לתרץ דמה דקתני באכילה להודיעך כחו דב"ש, דאכתי יקשה לר"פ דלדידי' למה לא תני טלטול, דכאן כחו דאיסורא עדיף.

ולפ"ז יהא מוכח מכאן דגם בספיקא דדינא בדרבנן אסור בדשיל"מ ודלא כבעל פר"ח:

דף ב:

גמרא גבי יו"ט דסתם לן תנא כר"י דתנן אין מבקעין, ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט.

אבל לר"ש אין אסור לבקע דכיון דנשתברה היום מסתמא היתה רעועה מאתמול, והוי כיושב ומצפה מתי תשברה קורתו, וככתוב בתוס', ובהכי ניחא מה דלא אייתי מרישא דאין מבקעין קורות, דזה מיירי בקורות בריאות, ולא הוי כיושב ומצפה, וגם ר"ש מודה

בי'.

ובתוס' כתבו דמש"ה לא מייתי מרישא משום דמיירי בסואר של קורות דהוי מוקצה מחמת חסרון כיס, ולי העני נראה לולי דברי קדשם דהא דמוקצה מחמת חסרון כיס אסור היינו רק כמו סכין של שחיטה ומילה דרוצה להחזיקם גם להלן לכך, אלא דלפי שעה רוצה לשמש בהם איזה דבר, אמרינן שמחמת ח"כ אינו עומד לטלטל, ועדיין הקצאתו עליו, אבל אם באמצע יו"ט מייחד הסכין של שחיטה ומילה לדבר אחר, ואין רצונו להחזיקו עוד לשחיטה ומילה אלא לשאר תשמישים, משעה זו אינו עוד בכלל חסרון כיס, אלא דביה"ש היה מוקצה מחמת ח"כ והוי רק מדין מגו דאיתקצאי ביה"ש דלא ס"ל לר"ש לאיסור, וכעין זה איתא בהר"ן בפרק שלישי דמסכתין (דף קצו ע"ב) לענין מוקצה מחמת מיאוס דמשעה שרוצה להשתמש בו ואינו חושש למיאוסו נסתלקה הקצאתו, ותליא בפלוגתא דר"י ור"ש אי אמרינן מגו דאתקצאי בה"ש, וא"כ בהאי דהכא גם בסואר של קורות, כיון דעתה מבקעו ולא חזי עוד לבנין, ונשאר רק מגו דאתקצאי בה"ש ושרי לר"ש.

ולדברי לדינא דק"ל כר"ש אם סכין של מילה נשבר בשבת עד שאינו ראוי למול בו עוד י"ל דשרי לטלטול, [ועי' מג"א סי' תקא סק"ב] דכלי מצוי להשתבר והוי כמו קורה רעוע [ועי' מג"א סימן שח ס"ק יט דמשמע דאוסר, ולי צ"ע לדינא וראיית המג"א יש לדחות כאשר כתבתי בעז"ה בגליון המג"א]:

גמרא במאי אוקימתא [בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ומשום מוקצה א"ה אדמפלגי בביצה] לפלגי בתרנגולת.

תמוה לי לשיטת הרז"ה, דלא מחמרי' במוקצה ביו"ט רק היכא דבשבת בלא"ה אסור למיכלי' כגון תורא דרדייא או מדבריות דבשבת ממילא אסורים מחמת איסור שחיטה, אבל בענין דאין בו מלאכת שבת כגון תמרא דעסקי, דמותרים בשבת לאוכלן דמוקצה מותר בשבת, גם ביו"ט מותר דליכא מידי דבשבת שרי וביו"ט אסור, והא דביצה אסורה ביו"ט אף דמותר לגומעה חיה בשבת היינו כיון דעיקר הנאתו לאכול דרך בישול, וזה א"א בשבת מש"ה אסור גם ביו"ט משום מוקצה וכיון דאסור לאכול דרך בישול משום מוקצה ממילא לא חלקו ואסרו גם לגומעה, ושוב אסורה גם בשבת לגומעה, כיון דאסור ביו"ט בהכי משום מוקצה מכ"ש דאסור בשבת [עיין בדבריו היטב] א"כ לפ"ז מה פרכינן ולפלגי בתרנגולת, הא ביצה הוי יותר חידוש מתרנגולת, ואלו אפלגי בתרנגולת לא הוה ידעינן ביצה מיניה, דה"א תרנגולת דממילא אסור בשבת משום שחיטה מש"ה אסרוה ביו"ט משום מוקצה אבל ביצה ס"ד כיון דבשבת חזי לגומעה מותר גם ביו"ט,

לזה קמ"ל דמ"מ אסור ומטעם כיון דעיקר הנאתו דרך בישול וזה לא היינו שומעים אלו קתני תרנגולת:

גמרא גזירה משום שבת אחר יו"ט [דאסורה הביצה משום הכנה ע"כ אסרו גם בשבת דעלמא], וא"ת אמאי אסורה הכנה בכה"ג והא הכינה גם לעצמה למשחט התרנגולת ולאכול הביצה שבגוה והרי כתב הר"ן לקמן בפירקין [גבי נולדה בזה אסורה בזה ד"ה דרב אית ליה הכנה] דאלו היינו יכולין לומר דלעצמה הכינה הדבר ברור [בנולדה בראשון] שאף בשני מותרת, וי"ל דמ"מ אותה הכנה שהכינה להעילוי שיש לביצה ע"י הלידה [אב"ה כדאיתא ברש"י לקמן ריש דף ז' ד"ה למיתבא לי] לא הכינה לעצמה, ועוד י"ל דהיינו טעמא דחיישינן שמא נגמרה אתמול סמוך לחשכה בזמן תוס' שבת או בין השמשות וקמי שמיא גליא הוי שהוא יום ואנן הא מ"מ לא מצינן למשחטה ולא הכינה לעצמה, וא"ת הא אכתי הכינה לעצמה דאם נקלע וישחט יהא מותר לבריא לאכול הביצה שבגוה, הא מהאי טעמא מתיר הרשב"א ז"ל על שנולד בשבת לאכול ביו"ט שלאחריו משום דאם ישחוט לחולה יהא מותר אף לבריא באומצא, וכן קשה לפירוש רבינו אפרים [הביאו הרז"ה ז"ל], דמאי דקתני השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותר לאוכלן ביו"ט מיירי ביו"ט דעלמא דוקא אבל ביו"ט שאחר שבת לא, דדלמא מאתמול נגמרו, ואין שבת מכין ליו"ט, וכשם שספק יו"ט ספק חול אסור, כך ספק בשבת נגמרו ספק בו ביום נגמרו אסור, אלו דבריו ז"ל, ותיקשה הא הכינה לעצמה לחולה, ונ"ל דהרב לשיטתי' אזיל דסבר דעגל שנולד בשבת אסור ביו"ט שאחריו, וכמ"ש הטור בשמו [בסי' תצח] ולא ס"ל דמקרי מכין לעצמו, וכן הוא דעת הר"ן ז"ל לקמן בפירקין [גבי נולדה בזה אסורה בזה] ובהכי ניחא מה דסיים ר"א ז"ל וכתב וכשם שספק יו"ט ספק חול כו' דנראה מיותר וכי צריך להביא ראי' דספק דאורייתא לחומרא, אך לפ"מ שכתבנו י"ל דדבריו הכי אזלא דבגוף הסברא דמשום דאי מקלע ליה חולה מקרי מכין לעצמו גם ר"ת מודה ליה להרשב"א כדמוכח מדברי הר"ן דנתן טעם לאסור עגל שנולד בשבת כיון דבשבת אסור משום מוקצה מחמת איסור, ולא כתב דאסור משום דאסור למשחטיה וע"כ דבגוף סברת רשב"א מודה אלא דטעמי' כיון דמשום אכילת חולה לחוד ע"כ לא מקרי מכין לעצמו, דא"כ נפל פותא דהכנה בבירא [דנולדה בזה אמאי אסורה בזה הא הכנה ליומי' לחולה] אלא היכא דבאם אחר שיסולק איסור שחיטה ע"י חולה יהי' חזיא גם לאכילת בריא זה מקרי מכין לעצמו [וכמו שדקדקו המחברים בלשונם חזי אף לבריא באומצא], גם משום אלו הי' לו חולה מבעוד יום הי' מותר לבריא זה נמי לא מקרי מכין לעצמו, כיון דמ"מ עכשיו ידוע דלא היה לו חולה מבעוד יום,

אלא דמה דמקרי מכין לעצמו, היינו כיון דאפשר שעדיין יקלע לי' חולה, וע"כ הר"ן הלך בשיטתי' פ"ק דחולין דחולק על הרשב"א וסובר דהשוחט לחולה בשבת אם לא היה לו חולה מבעוד יום אסור לבריא באומצא משום מוקצה מחמת איסור [וכמו שפירש בו הב"י סי' שי"ח] ומש"ה סובר בעגל דלא מקרי מכין לעצמו דהא גם אם יקלע חולה מ"מ כיון דמבעוד יום לא היה חולה לא יהא שרי לבריא, וסברת החולקים היינו הרשב"א, דמתיר לשיטתי' דסובר דגם בלא היה חולה מבעוד יום נמי שרי לבריא באומצא ושפיר מקרי מכין לעצמו, דאפשר דיקלע חולה, ולזה כיון הרב המגיד (ריש פרק שני מהלכות יו"ט) שכתב ועגל שנולד בשבת כו' ויש מי שמתיר, ואפילו ביומו מותר לחולה [אב"ה ונתקשה בו המ"ל דמה חידש דמותר לחולה] רצונו למיהב טעמא אמאי אינו אסור משום הכנה, וכתב משום דאפילו ביומו מותר לשחוט לחולה ויהי' מותר גם לבריא באומצא והוי מכין לעצמו, ולפ"ז י"ל דטעמיה דרבינו אפרים דאוסר עגל שנולד בשבת למיכל ביו"ט שאחריו נמי הכין הוא מטעמא דהר"ן כיון דאסור משום מוקצה מחמת איסור, וא"כ מדאורייתא שפיר היה מכין לעצמו אלא דמדרבנן הוא דאסור, ולזה הוצרך לראי' דאף דהספק דדלמא מאתמול נגמרו הוי ספק דרבנן מ"מ אסורה כמו דאסור ספק יו"ט ספק חול.

מיהו עדיין קשה טובא דהא בנולדה ביו"ט אחר שבת אסורה לרבה מדאורייתא, ותקשי אמאי והא הכינה לעצמה, ולהרשב"א אף מדרבנן הכינה, ולרבינו אפרים ולהר"ן מדאורייתא מיהו לשתרי, וי"ל דחיישינן דלמא נגמרה מאתמול בסוף דשבת כשלא היה עוד שהות לשחוט לחולה, והא במתני' השוחט מסוכנת אם יש שהות כו' הרי דמשכחת לה גווני דליכא שהות, ואת"ל כיון דחיישינן להכי דלא היה שהות כשנגמרה, א"כ תיקשי שוב על רבינו אפרים דמה צריך לדמות ספק חול ספק יו"ט תיפוק לי' דהכא הוי ספק בדאורייתא דדלמא נגמרה בדליכא שהות למשחטיה לחולה ולא הכינה לעצמה כלל, וי"ל דלגבי דאורייתא איכא ספק ספיקא, ספק דלמא לא נגמרה כלל מאתמול, ואת"ל נגמרה מאתמול דלמא נגמרה מבע"י והיה עדיין שהות ולגבי דרבנן דלא הכינה לעצמה סגיא בחד ספיקא, והכין מצינו גבי דגים מלוחים, [אב"ה ביו"ד סי' פג בש"ך ס"ק טו ובדיני ס"ס סי' קי בש"כ אות טז] ולהכי אצטריך לראי' מספק חול.

ובהכי מתיישב נמי היטב דעת ר"א משתי קושיות שהקשה עליו רבינו משה בר נחמן במלחמותיו חדא דא"כ מה דקתני דנמצאו בה ביצים גמורות מותרות, ע"כ מיירי ביו"ט דעלמא, איך פרכינן עליה נגזור משום הנך דמתיילדן ביומיהן, והא הוי גזירה לגזירה, ותו אמאי לא פרכינן ביותר דיגזור יו"ט דעלמא אטו יו"ט אחר שבת, ולדברינו אתי שפיר

דהא מה דספק יו"ט ספק חול אסור משום דבר שיל"מ לאו דכ"ע הוא דהא ר"פ מוקי בספק טרפה, אלא דתלי בדינא דדשיל"מ ל"ב, וכדמוכח מלישנא דרב אשי דאמר לעולם בספק יו"ט ספק חול, הוי דבר שיל"מ וכל דשיל"מ אפילו בדרבנן לא בטל, והיינו דכמו דמחמירין לענין בטולו ה"נ מחמירין לענין ספיקו, ולפ"ז למה דמשמע בשלהי מסכתין דאביי לא ס"ל להא דדבר שיל"מ לא בטל, דהא על קושי' הש"ס [בדף לח] ולבטיל מים ומלח לגבי עיסה משני אביי גזירה שמא יעשו עיסה בשותפות ולא משני כר"א דמשום דהוי דשיל"מ מש"ה לא בטיל, י"ל לדידי' גם ספק שרי כמו דמקילין לענין בטולו ה"נ מקילין לענין ספיקו, וא"כ הכא בסוגיין דאמר ליה אביי לרבה אלא מעתה יו"ט דעלמא תשתרי כו' ומי גזרינן כו' לגזור משום הנך דמתיילדן ביומיהן, א"ל ביצים גמורו' במעי אמן מלתא דל"ש, מדקאמר א"ל משמע דגם הך פרכא לגזור משום הנך כו' אביי הוא דהקשה ליה לרבה, והשתא ניחא דאביי באמת היה מפרש האי דהשוחט כו' ומצא בה ביצים גמורות גם בשוחט ביו"ט אחר שבת, ומותרים משום דבדאורייתא הוה ספק ספיקא ובדרבנן סגיא בחד ספיקא דלדידי' גם בדבר שיל"מ ספיקו מותר, מיהו להלכה יפה כתב הרב ר' אפרים דבשוחט ביו"ט א"ש אסורים הביצים, כיון דאנן קי"ל כר"א דדבר שיל"מ ספיקו אסור וחיישינן דלמא מאתמול נגמרו, וכשם שספק חול ספק יו"ט אסור כך ספק תמול בשבת נגמרו ספק היום ביו"ט נגמרו אסור:

גמרא רב יוסף אמר גזירה משום פירות הנושרין.

וכן נכרי התולש פירות הוא בכלל פירות הנושרין, וכ"כ הרשב"א בחידושיו (שבת דף קכב ד"ה הא דתניא), והביא ראיה מעכו"ם שהביא דורון דאם יש במינו במחובר אסור דמי לא עסקינן אפילו ראה אותו שלקח מן השוק דלא נלקטו בשביל ישראל, אע"כ דבמידי דאתיא ממילא אפילו נעשה ע"י נכרי אסור. ותימא לי על ראייתו, דאיך אפשר לומר כן, א"כ איך אמרינן עליה ולערב אסורין בכדי שיעשה, הא בכה"ג ברואה לוקח מהשוק דלא נעשה מלאכה בשביל ישראל לערב מותר מיד, וא"צ להמתין כדי שיעשה:

דף ג.

רש"י ד"ה ויתלוש דהוי איסורא דאורייתא, דהיינו קוצר שהוא אב מלאכה.

מיהו משום מוקצה לא היה ראוי לאסור לר"ש דדרך פירות לנשור והוי כיושב ומצפה, אלא דלבתר דאסרו חז"ל בנושרים מאליהן משום שמא יעלה ויתלוש, ממילא נעשה מוקצים גמורים דל"ש יושב ומצפה דהא אם ינשרו ג"כ יאסרו, ומש"ה שפיר פי' רש"י לקמן גבי עכו"ם שהביא דורון, דאם יש במינו במחובר דאסור משום מוקצה, והיינו

אחר שכבר אסרו פירות שנשרו מעצמך, וא"ת אכתי ל"ל לרש"י למנקט לקמן מטעם מוקצה, י"ל דמשמע לי' כן כיון דמייתי לה התם גבי ספק מוכן, וא"ת הא גופא קשיא הא באמת בלאו מוקצה אסור, י"ל משום דמ"מ בעכו"ם שהביא דורון דהוי רק ספק אם לקטן ביו"ט לשתרי מטעם ספק דרבנן ואי דהוי דשיל"מ הא מרא דשמעתא הוא רב פפא, ור"פ לשיטתי' מדמוקי בסוגיי' דספיקו אסור בספק טרפה משמע דס"ל דספק בדשיל"מ שרי, ולזה פי' רש"י משום מוקצה, והיינו אחר שאסרו פירות הנושרים ממילא כל מחובר הוי מוקצה, והוי ספק מוקצה דחמיר, וכמ"ש לעיל בשם התוס' ישנים, ובתוס' שקלו וטרו ז"ל הרבה בישוב דבר זה וכתבו דלקמן אתיא אליבא דר"י ומטעמא דהכא אתי' אליבא דר"ש, ויראה לי דמש"ה נקט שמא יעלה ויתלוש לא ליתן טעם שיהיה אסור גם לר"ש אלא כוונתם דאתיא רק כר"ש, דאלו לר"י דפירות הנושרים בל"ז אסורים משום מוקצה א"כ לא עמדו חז"ל למנין לגזור שמא יעלה ויתלוש דהא בלא"ה אסורים משום מוקצה, ומש"ה בביצה בעומדת לאכילה דליכא מוקצה אמאי אסור דל"ש לומר כולה חדא גזירה היא, דהא מעולם לא עמדו למנין לאסור מגזירה דשמא יעלה ויתלוש, ואיך נאמר דכולה חדא גזירה היא אע"כ דאתי' רק כר"ש דלדידי' הוצרכו לאסור פירות הנושרים משום שמא יעלה ויתלוש, ובחדא גזירה אסרו גם הביצה.

אך לפ"ז יקשה דמאי פרכינן ור' יצחק מאי טעמא לא אמר כרב יוסף, הא י"ל דאיהו ס"ל בזה כרב נחמן דכיון דרבי סתם ביו"ט כר' יהודה דאין מבקעין דודאי ב"ה ס"ל ביו"ט מוקצה, וממילא לא היה יכול לומר דטעמא בביצה משום פירות הנושרים דהא לר' יהודה מעולם לא גזרו על פירות הנושרים דבל"ז אסורים משום מוקצה, וי"ל כיון דבשבת דמוקצה מותר הוצרכו לגזור על נושרים משום שמא יעלה ויתלוש ממילא גם יו"ט בכלל גזירה זו, ועדיין קשה לימא דר' יצחק לא ס"ל כלל להפך האי דמגביהין מעל השלחן, וס"ל לב"ה דאין מגביהין דס"ל כר"י וס"ל דאין לחלק בין שבת ליו"ט לענין מוקצה, וא"כ לא גזרו כלל בנושרים משום שמא יעלה ויתלוש ול"ש לומר בביצה משום פירות הנושרים, מיהו למ"ש לעיל [בפירקין] בכוונת התוס' בשבת [מה ע"א] דמשום גזירת משקין שזבו ליכא איסור טלטול, ובריית‍א דאוסר בטלטול כר"י דמכח איסור אכילה נעשה מוקצה, ומתני' דקתני לא תאכל י"ל באמת דהדיוק דטלטול מותר דס"ל כר"ש, י"ל דהך תירוצא דתוס' דהכא אזלא אשיטה זו, ושפיר פרכינן ור' יצחק מאי טעמא לא אמר כר"י דהא אף לפי טעמא דידיה משום משקין שזבו מוכרח לומר דבית הלל כרבי שמעון מדלא אוסר בטלטול, וא"כ שפיר הוה מצי למימר משום פירות הנושרים:

תוס' סוף ד"ה גזירה כו' [דבירושלמי יש אותן מלאכות שמשימור ואילך הן מותרות ביו"ט, היינו מלישה ואילך], אבל שאר מלאכות דקודם לכן אסורות.
אולם בשבת פרק המצניע (דף צה ע"א ד"ה והרודה) נראה דעת התוס' דכל מלאכת אוכל נפש שרי מה"ת ביו"ט [אב"ה, דהם ז"ל שם הקשו על ר"א דאמר הרודה חלות דבש כו', לוקה ארבעים, ואמאי הא ר"א אית ליה הואיל, והרי איסור הרודה משום תולש, מוכח דס"ל דגם תלישה מותר', וממילא ה"ה אחרינא], וכן דעת הר"ן רפ"ג דביצה דכל מלאכת אוכל נפש כגון דישה וטחינה הכל מותר ביו"ט מה"ת, אלא דרבנן אסרו דישה וכדומה שהוא לימים הרבה.
וקשה לי על דעת הר"ן וסייעתו, דא"כ למאי הוצרך ביבמות (דף קיד ע"א) בין שבת דסקילה ליו"ט שהוא בלאו, ואמאי לא בפשוטו, דביו"ט דמה"ת הוי היתר דישה לצורך רעבון שהוא א"נ והוי רק דרבנן, ולא גזרו בצער רעבון:
גמרא דר' יוחנן רמי אדר"י [דסבר כל אוכל אוכלא דאפרת הוא ולית ביה משום משקין שזבו, ואמר ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני לא בראשון] ומשני.
תימא דמנא ליה למרמי דנ"י אדר"י הא למאי דס"ל לר' יוחנן לטעמא דמשקין שזבו ולא משום הכנה זהו משום דלא ס"ל כלל הכנה דרבה אבל אלו הוה ס"ל איסור הכנה ודאי היה מספיק ליה זה הטעם לביצה שנולדה ביו"ט ויו"ט דעלמא משום יו"ט אחר שבת, דהרי אמרינן כולהו כרבה לא אמרי הכנה דרבה לית להו, אלמא דאלו היו סברי לדרבה היו מתרצים כטעמיה, וא"ת מנ"ל להש"ס באמת הכי ודלמא אית להו דרבה אלא דהוקשה להם א"ה יו"ט דעלמא תשתרי צ"ל דפשיטא להו להש"ס דשפיר ראוי לגזור גזירה זו, דגזירה זו יותר קרובה מגזירת פירות הנושרים ומשקין שזבו כיון דביצה אוכלא ובלוע וכיון דס"ל שגזרו כל כך כ"ש דס"ל שראוי לגזור אטו יו"ט אחר שבת, וכיון שכן כיון שמצינו דר' יהודה משמיה דרביה ס"ל להכנה דרבה, [לקמן דף ד' ע"א אתמר שבת ויו"ט רב אמר נולדה בזה אסורה בזה, ורבי יוחנן אמר נ"ב מותרת בזה, ומסיק דכ"ע סברי קדושה אחת הן ובהכנה דרבה קמפלגי, כתנאי נולדה בשבת תאכל ביו"ט ר' יהודה אומר משום ר' אלעזר עדיין היא מחלוקת ב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרי לא תאכל, ובתוס' שם אע"ג דר' יהוד' ס"ל דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה, הא דידי' הא דרבי'] מי הכניסו לר"י לתגר זו למרמי דר"י אדר"י דלמא באמת ר"י דידיה נמי ס"ל כרבה וביצה אסורה בראשון משום גזירה יו"ט אחר שבת, ואיך שייך לעשות קושיא בדרך הא דידיה הא דרביה, וד' יאר עיני העורות והיו למאורות.
אחרי הימים זכני חכם דליווארני בשלחו לי איזה חבורים יקרים מגדולי חכמו ספרד

ובתוכם ספר נקרא שער המלך, וראיתי לו שהביא קושיא זו בשם שיטה מקובצת כתב יד בשם הר"ן ז"ל ונדחק דר"י היה לו קבלה מרבותיו דר"י משמיה דרביה קאמר וליה לא ס"ל, ונחה דעתי והנאני.

אבל מה שתירץ הרב בספרו שעה"מ דר' יוחנן ס"ל דאף מאן דאית ליה הכנה מ"מ יו"ט דעלמא שרי דלא ס"ל לגזירה אטו יו"ט אחר שבת, כבר נזהרנו בדברינו דליכא למימר הכי.

ומה שכתב הרב עוד לתרץ דר"י ס"ל דכ"ע לית להו הכנה ולית בזה פלוגתא דתנאי ומה דאמר ר"י משום ר"א עדיין היא מחלוקת היינו דטעמא דב"ה דס"ל יו"ט ושבת חדא קדושה נינהו, ומה דאמרינן כתנאי היינו גוף הדין דנולדה בזה אסורה בזה, עיי"ש, ולענ"ד גם זה אינו דאם איתא דסבירא ליה לר"א בטעמיה דב"ה משום חדא קדושה א"כ איך ס"ל ר"א לנפשי' דשתי קדושות הן לחלוק על ב"ש, ואף דאמרינן בעלמא דר"א מתלמידי בית שמאי וסבר כב"ש, מ"מ הא לענין זה לא מצינו דפליג ב"ש דמה דסבירא ליה ב"ה תאכל היינו אף דחדא קדושה היא מ"מ גם ביומו ס"ל לב"ש דתאכל, אע"כ דטעמא דר"א אליבא דב"ה משום הכנה ובאמת ר"א לנפשיה ס"ל נמי דין הכנה דמב"ש אין ראיה דפליג על זה דכיון דסבירא ליה דתאכל ביומו ממילא הכינה לעצמה וא"כ י"ל דב"ש נמי סבירא ליה דין הכנה אלא דס"ל דביו"ט שרי דלא גזרינן אטו יו"ט אחר שבת, וממילא נולדה בזה מותרת בזה דלעצמה הכינה, וב"ה דסבירא להו דבנולדה ביו"ט לא תאכל יהי' מטעם גזירה אטו יו"ט אחר שבת או יהי' מטעם אחר ממילא נולדה בזה אסורה בזה משום הכנה, ולמה דכתבו התוס' פרק ג' דעירובין (דף לח) דלס"ד בפסחים דר"א לית ליה הואיל וע"כ מדמהני ערובי תבשילין מוכח דלא ס"ל הכנה דרבה, צריך לומר דר"א ס"ל לסברא פשוטה דראוי לגזור אטו י"ט אחר שבת ומדמתירין בית שמאי ע"כ דלא ס"ל להכנה דרבה ור"א כבית שמאי אבל לומר דטעמא דבית הילל משום חדא קדושה כיון דבזה לא מצינו דפליגי ב"ש איך יסבור ר"א לעצמו דשתי קדושות הן:

דף ג:

גמרא בשלמא לרבה דאמר משום הכנה, הוי ספיקא דאורייתא [ושפיר קתני וספיקא אסורה דדלמא ביו"ט נולדה הביצה והוי איסור דאורייתא] אלא לר"י ולר' יצחק דאמרי משום גזירה [פירות הנושרים ומשקין שזבו] ספיקא דרבנן היא.

וא"ת והא מאי דלא הקשה גם לר"נ דאמר דמטעם מוקצה הוא הא הוי ספיקא דרבנן, צ"ל ע"כ כמו שתירצו בתוס' ישנים דמוקצה חמירא כדאורייתא וספיקו אסורה, וא"כ

גם לרי"צ ור"י לא קשיא דנהי דס"ל דבתרנגולת העומדת לאכילה אסור משום משקין שזבו, הא מ"מ פשיטא לדר' יהודה בתרנגולת העומדת לגדל ביצים אסור משום מוקצה, א"כ גם לדידהו לא קשיא דדלמא מוקמי הברייתא בעומדת לגדל ביצים וכר"י, והוי ספק מוקצה דחמיר, [אב"ה וראיתי אני שהקשה כן בספר פני יהושע ורצה לנטות מסברת הת"י מחמת קושיא זו], וי"ל דדוקא לר"נ אין דוחק לאוקמא בעומדת לגדל ביצים, דהא כל עיקר איסורא דביצה רק כהאי גוונא, אבל לרי"צ ור"י דאיסורא דביצה גם בעומדת לאכילה, א"כ רישא דקתני אין מטלטלין אותה מיירי גם בעומדת לאכילה, משמע דמה דקתני עלה וספיקו אסור, עליה קאי ומיירי נמי גם בעומדת לאכילה, ודרך כלל דספיקו אסורה משמע דכל היכא דודאי אסור, גם ספיקו אסור, וא"ת א"כ תקשי גם לרבה דהא ביו"ט דעלמא אינו אוסר גם לדידיה כ"א משום גזירה והוי ספיקא דרבנן, ומוהר"ש איידלס ז"ל עמד בקושיא זו, וכתב דלרבה ניחא דמוקי לה ביו"ט אחר שבת, ולדברינו זה אינו דהא ברישא דודאי אסור גם ביו"ט דעלמא, וא"כ מה דקתני עליה וספיקו אסור נמי מיירי כן, וי"ל דס"ל להמקשן כיון דאיסורא דגזירה אטו יו"ט אחר שבת הוי אטו איסורא דאורייתא מקרי שרש בדאורייתא וספיקו אסור משא"כ גזירת פירות הנושרים וגזירת משקין שזבו, דבאמת בביצה ל"ש שמא יתלוש ושמא יסחוט, ואיסורו רק משום שכשגזרו על הנושרים ועל הזבין היה ביצה ממילא במשמע, וכמו שפי' רש"י לעיל אין כ"א איסור דרבנן לחודיה בלי לתא דאורייתא כלל וספק כזה ודאי לקולא:

גמרא, א"ר האי תנא [דקתני ביצה שנולדה ביו"ט ספיקא אסורה, ואם נתערבה באלף כולן אסורות, תנא דליטרא קציעות הוא דאמר] כל דבר שבמנין אפילו באלף לא בטל.

מכאן תימא על מ"ש הרמב"ן במלחמות בשבת פ' השואל, בנכרי שהביא דורון דאם יש במחובר אסור, אף דהוי ספק דרבנן דשמא הביא הנכרי מהתלוש היינו משום דהוי דשיל"מ דהא ר"א משני הכי לעולם ספק יו"ט ספק חול הוי דבר שיל"מ כו' מבואר דרב פפא דמוקי הכא בספק טרפות, ס"ל דספק מדרבנן שרי בדשיל"מ א"כ ר"פ דהוא מרא דשמעתא דנכרי שהביא דורון, יקשה דלשתרי מטעם ספק דרבנן [אב"ה עי' מ"ש אאמ"ו בתשובה]:

דף ד.

תד"ה אלא טומטום וכו' אבל הא ק"ל וכו' בכל כח בעי' וכו'. לא זכיתי להבין קושייתם דאיך שייך לפשוט מדברי המקשן די"ל דדברי המקשן הם באמת בדרך דתפשוט דלאו בכל כחו בעי'. ומהברייתא גופא בודאי אין לפשוט דהא באמת טומטום מגזה"כ דהרי

ביציו מבחוץ ג"כ פטור. וא"כ אי לא בעי' כל כחו ניחא יותר הברייתא דבעי' קרא למעוטי טומטום. וע' במהרש"א דנראה דנפשוט מדברי המקשן:

דף ד:

גמרא, [ותנן אין מבטלין איסור לכתחלה הני מילי בדאורייתא], אבל בדרבנן מבטלין. **והיינו** דוקא במוקצה, שעיקרו מדרבנן, דהא עגול הוה תרומת פירות דרבנן ואין מוסיפין עליו לבטלו, כ"כ בתוס' ז"ל.

מכאן יש להוכיח דבתרומת פירות ספיקו אסורה, דהא חזינן מוקצה דקיל מתרומת פירות דבמוקצה מוסיפין עליו לבטלו, ואלו בתרומת פירות אין מוסיפין עליו לבטלו ומ"מ ספיקו אסורה, וכדמוכח מדמקשינן לעיל (דף ג' ע"ב) לר"י ולר' יצחק אמאי ספיקו אסורה ולא מקשינן נמי הכי אר"נ דאמר טעמא דביצה משום מוקצה וכמ"ש בתוס' ישנים שם, דמוקצה חמיר כעין דאורייתא, כש"כ דבתרומת פירות דחמיר ממוקצה לענין ביטול והוה יותר בגדר דאורייתא, שיהא ספיקו אסורה.

ויש לדחות די"ל דלדינא אין חילוק כלל, וכל דבר שאיסורו מדרבנן אזלינן תמיד בספיקו לקולא אף דיש לו חומר דהוא כעין דאורייתא, או דעיקרו דאורייתא, ומאי דלא היה מקשה אדר"נ היינו דלזה מועיל החומר דאם הוא דבר שיש לו מתירין, דיהי' ספיקו אסור משום דגם המקשן ידע לה להא דדבר שיל"מ ספיקו אסורה, אלא דהיה סובר דהני מילי בספק דאורייתא אבל לא בספק דרבנן ובהא ס"ל דיועיל החומר שבו שיהי' דינו כדאורייתא לענין דבר שיל"מ דספיקו אסור, ותדע לך, דאי לא הוה ס"ל כלל לחילוק דיש לו מתירין, מאי קאמר בשלמא לרבה הוה ספק דאורייתא, והא מ"מ גם לרבה תיקשי אמאי אם נתערבה באלף כולן אסורות ואמאי לא בטיל, אע"כ ידע לה דלא בטיל משום דהוי דבר שיל"מ, וה"נ לגבי ספיקא, דדין ספק ודין ביטול כחדא נינהו, דהרי רב אשי בתירוצו לא הזכיר כלל דדבר שיל"מ ספיקו אסורה ולא אמר רק דלא בטיל, ואם איתא דסברת המקשן היה לחלק בין ביטול לספק, א"כ עיקר חסר מן הספר בתירוצו, אלא ע"כ דעת המקשן היה רק לחלק בין דאורייתא לדרבנן, ורב אשי חידש דגם בדרבנן מועיל דבר שיל"מ וחידש זה באמרו וכל דבר שיל"מ, ור"ל באין הפרש אם הוא בדאורייתא או הוא דרבנן, ולפ"ז בתרומת פירות דאין לו מתירין ספיקו לקולא:

תד"ה דכתיב ובאת שמה וכו' ולא מסתבר לחלק וכו'. תמוה לי דא"כ אמאי ערל משלח קרבנותיו הא ערל אתקיש למצורע וכמ"ש תוס' בעצמם כעין זה בד"ה דמרבה לערל וכו' והרי זו הברייתא ע"כ כרע"ק דמרבה לערל כטמא. דאל"כ יביא בעצמו קרבנו. וכמ"ש

תוס' פסחים (דף סב ע"א) ואם כן כיון דאתקיש למצורע אם איתא דעצורע אינו משלח גם ערל לא יהיה משלח:

תד"ה דמרבה. וי"ל דהתם ממעטי' כו' דלאו כטמא כו'. תמוה לי דדבריהם סותרי' לדבריהם שלמעלה. שכתבו הא דערל משלח אף דאינו סומך מיירי בערל שמתו אחיו מחמת מילה א"כ אם איתא דמתו אחיו מחחת מילה לא אתקיש לטמא אמאי משלח קרבנותיו יביא בעצמו. וצ"ע:

גם תמוה לי בעה דכ' ע"ז וזהו דוקא לפירש"י דמפרש התם ערל שמתו אחיו מחמת מילה, הא לפירש"י ביבמות ר"פ הערל דמתו אחיו מחמת מיצה אסור בתרומה. והיינו מטעם דילפי' תושב ושכיר בפסח. והרי בברייתא דהתם ר"פ הערל קיליף ת"ק גז"ש דתושב ושכיר דאסור בתרומה רע"ק אומר א"צ איש איש לרבות את הערל. א"כ בודאי רע"ק לא פליג לדינא עם הת"ק ולא בא להקל. כדמשמע לשון אינו צריך. וכיון דלת"ק מתו אחיו מחמת מילה אסור בתרומה ה"נ לרע"ק. וא"כ מוכח דגם מתו אחיו מחמת מילה מרבי' כי טמא. וכדפירש"י להדיא. גם הכא בסוגיין דערל דרע"ק היינו מתו אחיו מחמת מילה. וא"כ עדיין תקשי למ"ל קרא לאסור ערל בפסח תיפוק ליה מאיש איש. וצלע"ג:

דף ו.

גמרא, [א"ר מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממין מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל כו', ואמר מר זוטרא לא אמרן אלא דאשתהי] רב אשי אמר אע"ג דלא אשתהי, מה טעמא יו"ט שני לגבי מת כחול שויוהו רבנן.

מדיהיב ר"א טעמא דכחול שויוהו רבנן אלמא דדבריו רק ביו"ט שני, ואי אפשר לך לפרש דביו"ט ראשון מודה דבאשתהי דוקא, א"כ הכי הו"ל למימר מת ביו"ט שני אע"ג דלא אשתהי, אע"כ צריך לפרש דביו"ט א' לא אמר מר זוטרא למלתי' כלל, דכיון דע"י עממין הוא מודה דלא בעי אשתהי כן דקדק הר"ן ז"ל, ונדחק מאוד לפרש לפ"ז הא דאמרינן בפרק תולין עובדא הוה ביו"ט הסמוך לשבת, ואר"י יתעסקו בו עממין, אלמא טעמא דהי' סמוך לשבת ואשתהי הא לאו הכי לא.

ותמיהני דהא מה דאמרינן ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל היינו אפילו באפשר ע"י עממין, וכמ"ש הר"ן בסמוך בשם הרמב"ן וא"כ ביו"ט ב' בלא אשתהי דמותר לקברו ע"י עממין דלא גרע מיו"ט א' ממילא יהא הדין נותן לקברו ע"י ישראל דמה בכך דלא אשתהי הא מ"מ אנן לא משהינן אותו ע"י עממין, וכל שבאנו לקוברו ע"י עממין, קוברין אותו ביו"ט ב' ע"י ישראל, וממילא אפילו באיכא עממין לפניו יהא מותר ע"י ישראל, כיון דאלו אין

עממין לפניו היינו מותרין ע"י ישראל, מה גריעותא יש במה שיש עממין לפניו.
וע"כ נ"ל לפרש דודאי הכין הוא דמר זוטרא קאי על יו"ט שני, אבל ביו"ט א' מודה דלא בעי אשתהי, אך לא מטעם דעממין בראשון קיל מישראל בשני, אלא דטעמיה הכי הוא דכיון דאם נשהה אותו ע"כ נקברנו למחר, דהא למחר יהי' בכלל אשתהי, וכיון דבין כך ובין כך, תצטרך לחלל עליו יו"ט, מש"ה קוברין אותו מיד ע"י עממין, אבל ביו"ט ב' סבר בלא אשתהי לא, והיינו אף ע"י עממין כיון דאם נשהנו עד למחר לא נצטרך לחלל עליו יו"ט כלל, ונקברנו בהיתר גמור מש"ה משהין אותו, ור"א פליג דיו"ט שני כחול שויוהו רבנן לגבי מת דיומיה, ואין צורך להשהות כדי שלא לקוברו ע"י חילול יו"ט, ולפ"ז באמת בא"י דעושין רק יום אחד יו"ט קיים הדין דאסור לקוברו ביו"ט א' בלא אשתהי כיון דאם נשהנו נקברנו למחר בהיתר גמור, דיו"ט ראשון לא שויוהו כחול, גם לגבי מת דיומיה, ול"ק האי דפרק תולין:
גמרא וכי מה בין זה [לאפרוח שנולדה ביו"ט דאסר רב] לעגל שנולד מן הטרפה.
פירוש דגם אם לא כלו לו חדשיו ואינו מוכן לשחיטה ע"י שיושיט ידו במעי בהמה וישחטנה כן פירשו בתוס'.
וא"ת והא מ"מ אתקצאתו בה"ש הוא משום דדלמא עדיין יום ולא כלו חדשיו עדיין והוי רק מוקצה מחמת יום שעבר, ומוקצה כהאי לא אמרינן, וכמ"ש התוס' לעיל (ריש דף ד) ובפ"ק דסוכה (דף י) ובכמה מקומות, והאחרונים הקשו כן, ולי לק"מ משום דאין אנו אוסרין משום המוקצה מצד איסור אכילה מפאת ספק נפל, אלא כיון דאם שוחטים אותו בה"ש, מתסר הבשר לעולם משום ס' נפל, א"כ כיון דודאי לא יהא שרי למיכל לא מיקרי אוכל נפש ושוב אמרינן ביה מגו דאתקצאי בה"ש היינו מחמת איסור מלאכת יו"ט דאי אפשר לשחטו דשמא באמת הוא לילה וכיון דמ"מ אנן לא נתיר ליה לאכלו ביו"ט הוי מלאכה שלא לצורך אוכל נפש והוי כמו נשחט בשבת דהוי מוקצה מחמת איסור בה"ש דאסור לשוחטו דשמא כבר לילה, ה"נ בזה הוי מוקצה מחמת איסור שחיטה:

דף י.

גמרא המת בבית ולו פתחים הרבה כולם טמאים. פי' רש"י כל הכלים המונחים תחת הפתחים טמאים שחכמים גזרו טומאה על מקום שסוף הטומאה לצאת דרך שם, וכאן אין אנו יודעים באיזה פתח יוציאנו הלכך כולם טמאים.
בפשוטו משמע כיון דמספקינן באיזה פתח יוציאנו כל פתח ופתח הוא בספק טומאה דשמא סוף הטומאה לצאת דרך שם, ולזה קשה, כיון דסוף סוף לא נטמאו רק כלים

שבפתח אחד, א"כ יבטלו הכלים אלו בכלים שתחת הפתחים אחרים, ואף דהוי דברים חשובים דלא בטלי, מ"מ למ"ש האו"ה דכל הדברים החשובים דלא בטילי, מ"מ אם לא נולד האיסור רק בתערובת בטלי, [אב"ה והרמ"א פסק כן לענין דבר שיל"מ לחוד], וה"נ אם מת המת בשעה שהיו הכלים כולם תחת הפתחים, א"כ נולד האיסור בתערובת ולבטלי.

גם עכ"פ כשנפתח אח"כ פתח אחד מהם נהי דאין ברירה, מ"מ כיון דעתה עכ"פ הכלים שבפתח ההוא שנפתח בודאי נטמאו, נתלה דבאותו פתח היה עומד סוף הטומאה לצאת, דהוי כמו טבעת ע"ז שנתערב בטבעות, ונפל אחד מהן לים דתולין דאיסורא נפל, כיון דמה"ת ברובא בטל, ואין אנו צריכין עוד לדון על הטבעת שנפל ה"נ נימא דהנך כלים הן הן שנתפשט הטומאה לשם, דדרך אותו פתח עמד הטומאה לצאת.

גם איך אמרינן בביצה (דף לו) כי לית ליה לר"א ברירה בדאורייתא כו' הא מה"ת בטילי בשאר כלים והוי רק בדרבנן ונימא דיש ברירה.

זולת שנאמר ביסוד הענין דכיון שא"י באיזה פתח יוציאנו הוי כאלו סוף טומאה לצאת בכולם, וכאלו כולם פתוחים, וכולם טמאים בודאי, וכדמורה לשון הר"ש והרא"ש באהלות, ועדיין צ"ע:

גמרא נפתח א' מהן כולן טהורי'. והיינו משום דיש ברירא בדרבנן והטומאה רק דרבנן דסופו לצאת הוא רק דרבנן כך פירש"י. וע' בהראשונים דיש ברירה בדרבנן, היינו דספק דרבנן להקל, וא"כ יקשה אף קודם שנפתח א' מהם יהיו טהורים כולם כל א' וא' מספק דרבנן, וע' בתוס', ואפשר לכוון כן בקושייתם וע' בפ"י, והיה נ"ל לומר דכ"ז בלא נפתח א' מהן כולם טמאי' דהוי כמו ב' שבילין ובאו לשאול בבת א', אף דשואל על כל פתח לבד, ע"מ כיון דכל ההיתר, רק דשמא יוציא על דרך פתח שני וממילא הוי כמו בת א', ושאני ב' שבילין בבאו זה אח"ז דא"צ להזכיר חבירו, וכ"כ הסברא בתפארת שמואל סי' ק"ץ בהל' נדה גבי ב' נשים שנתעסקו בדם ציפור ע"ש. משא"כ אם נפתח א' מהם דזהו בודאי טמא. שפיר מטהרי' אחרי' מספיקא שהים מיד מעותד לצאת בפתח זה, וק"ל:

ויש לע' דלכאורה קודם שנפתח יהא בטל כל כנים ברוב. דרך משל שיש כאן ג' פתחי' ואין סופו לצאת רק בפתח א'. אם כן יתבטל כלים שבפתח אחד בשני פתחים אחרים. וכמ"ש הכו"פ הסברא לענין קליפה היכא דאין ידוע באיזה צד נגע דבטל חד קליפה בחברתה.

גם יש לע' דבכל כלים שרוצה להשתמש נימא דהם מן הרוב שלא יוציא בפתחיהם (והוי קבוע) שא"נ דלא הוי קבוע כמו צא וקדש לי אשה. ועיין:

דף יב.

גמרא תני תנא קמיה דר"י המבשל גיד הנשה בחלב ביו"ט ואוכלו לוקה חמש משום מבשל גיד כו' משום הבערה (ביו"ט שלא לצורך) א"ל הבערה ובישול אינה משנה, ואת"ל משנה ב"ש היא דאמרי לא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך.

ק"ל הא י"ל דברייתא זו אתיא כרע"ק, דס"ל פ"ק דפסחים דלא אמרינן מתוך, וביותר דתוס' בביצה שם תחלת הסוגיא, גבי שוחט עולות נדבה דאמרינן דאמר לך מני ב"ש. כתבו דהמ"ל רע"ק היא, אבל התימא במקומה עומדת, איך שייך לומר פוק תני לברא נהי דב"ש במקום ב"ה אינו משנה, י"ל דאתיא כרע"ק, [אאב"ה עי' לאאמ"ו בחלק א' מדרשותיו 99%]:

דף יב:

גמרא פוק תני לברא הבערה ובישול אינו משנה.

מסתפקנא אם יש חילוק מלאכות ביוה"כ או לא, דאמרינן בפרק אלו הן הלוקין (מכות דף כג) יש חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליו"ט, ויש לחקור מה דינו של יוה"כ, לשבת דמי ויש חילוק מלאכות, או ליו"ט דמי ואין חילוק מלאכות.

והנה בביצה (דף יב ע"ב) א"ל פוק תני לברא הבערה ובישול אינה משנה וא"ת משנה ב"ש היא דלא אמרינן מתוך וכו', ולכאורה תמוה, הא י"ל דברייתא זו כרע"ק דס"ל פ"ק דפסחים דלא אמרינן מתוך, וביותר דתוס' ביצה שם בתחילת הסוגיא גבי השוחט עולת נדבה דאמרינן דאמר לך מני ב"ש, כתבו דס"ס דהו"מ למימר רע"ק היא, אבל התמיה במקומה עומדת, איך שייך לומר פוק תני לברא, נהי דב"ש במקום ב"ה אינה משנה, הא י"ל דאתיא כרע"ק.

ולכאורה יש ליישב, בהקדם מ"ש תוס' בפסחים פרק אלו עוברין (דף מז ע"ב ד"ס ועייל) דהקשו דליחשוב אוכל ג"ה של נבילה והניחו בקושיא, ולכאורה קשה על קושייתם, הא מצינו לרבנן דר"מ בחולין (דף קא) דג"ה של נבילה אינו חייב משום נבילה, דלא אמרינן איסור כולל, אבל ג"ה של עולה חייב ג"כ משום עולה דהוי כולל בחמור דעולה אסור בהנאה, א"כ דלמא הך ברייתא דמבשל גיד ס"ל ג"כ הכי, ואינו חייב משום נבילה דאינו חייל על גיד, אבל משום בב"ח שפיר חייל, דהוי כולל בחמור, דמגו דחל על החלב חל נמי אגיד, והוא אסור בהנאה:

אולם באמת מפורש בהרמב"ם (פט"ו ה"ו) אבל המבשל בשר מתה או חֵלֶב בחֵלֶב, אינו

לוקה על אכילתו משום בב"ח, שאין בב"ח חל על נבילה, דאין כאן לא כולל ולא מוסיף עיי"ש, ובאמת טעמא בעי, אמאי לא הוי כולל במגו דחל על החלב, דהא הרמב"ם סובר דבטעמא בלא ממשו הוי רק איסור דרבנן וא"כ החלב נאסר משום בב"ח [ובשלמא להסוברים דטעם כעיקר דאורייתא, אף דמ"מ לגבי החלב הוי איסור חלב ואיסור בב"ח איסור בת אחת, מ"מ י"ל דכולל מקרי רק מגו דהאיסור פעל לאסור המותר, אבל היכא דבלאו איסור זה היה ג"כ אסור, דהיינו החלב אף בלא איסור בב"ח היה אסור משום חלב אף דהחלב אסור ג"כ משום בב"ח דהוי איסור בת אחת מ"ע לא אמרינן בזה כולל, וראיה דא"כ נבילה ביוה"כ ליהוי איסור מוסיף, דבודאי יש אחד בעולם דנעשה גדול ביוה"כ ונימא מגו דחל יוה"כ על נבילה זו, להנולד ונעשה גדול ביוה"כ, דלדידיה הוא איסור ב"א חל נמי על אחרים.

(**אאב"ה** עיין בתשובות אבא מארי (סי' קע' בדברי אחי הג' נ"י שם בד"ה אף כי רחוק). אע"כ דכה"ג לא מקרי מוסיף כיון דמ"מ בלא איסור יוה"כ היה אסור להנולד משום נבילה, ופרט זה עדיין צ"ע].

גם קשה אם בישל נבילה ושחוטה יחד בחלב, יהא חייב על הנבילה משום בב"ח, דהוי כולל מגו דחל על השחוטה חל ג"כ על הנבילה.

ולזה נראה דהסברא כך הוא, דבאמת הענין דבב"ח דטעם הבשר שנכנס בחלב אינו אוסר רק החלב ולא הבשר, אלא דטעם החלב הנכנס לבשר הוא דאוסר להבשר והוי ב' ענינים ולא מקרי כולל, ומש"ה גם בבשלו נבילה ושחוטה בחלב לא הוי כולל, דטעם החלב שנכנס לבשר השחוטה אותו הטעם אינו אוסר להנבילה, אלא דטעם החלב הנכנס לנבילה משוי אותו לבב"ח, והוי ב' ענינים ולא מקרי כולל, ונכון.

ולפ"ז שפיר הקשו תוספות דכיון דברייתא ס"ל דבב"ח חייל אגיד אף דלא הוי אפילו כולל, אפ"ה איסור חל על איסור מכ"ש דנבילה חל על גיד דהוי כולל.

וראיתי להרב הצל"ח בפסחים כתב לתרץ קושית תוס' הנ"ל, דלמ"ד בחולין דמבשל חלב בחלב חייב על אכילתו משום בב"ח, כיון דאפקיה בלשון בישול, כל דחייב על בישולו חייב ג"כ על אכילתו ממילא בפשוטו ל"ק קושית תוס' די"ל דהברייתא ס"ל דאין איסור חל על איסור ולא חל נבילה על ג"ה, והא דחייב משום בב"ח, היינו כיון דחייב על בישולו חייב גם על אכילתו, ולאידך מ"ד דס"ל דמבשל חלב בחלב לוקה על בישולו ואין לוקה על אכילתו, ומוכח דהברייתא ס"ל דגם בעלמא איסור חל על איסור, י"ל דהך מ"ד ס"ל כר' ירמיה ביומא (דף לו) דקאמר ריה"ג ורע"ק פליגי בלאו דנבילה אי הוי ניתק לעשה וס"ל לריה"ג דמקרי ניתק לעשה, א"כ י"ל דהך ברייתא כריה"ג וליכא חיוב מלקות על

נבילה עיי"ש.

ולפ"ז ניחא סוגיא דביצה, והיינו דר"י ס"ל כפי ההלכה דלא אמרינן מדלוקה על בישולו, וא"כ מדלא קתני נבילה ע"כ דהברייתא ס"ל כריה"ג דנבילה מקרי ניתק לעשה, א"כ שפיר קשה דלא לילקי אהבערה משום מתוך דב"ש במקום ב"ה אינה משנה, ואי דאתיא כרע"ק הא יקשה כיון דרע"ק ס"ל דנבילה לא מקרי ניתק לעשה ליחשוב ג"ה של נבילה וק"ל.

אך אחרי שהתוס' ז"ל עמדו בקושיא ולא ניחא להו לומר דברייתא כריה"ג אזדו דברינו. **על** כן נראה ליישב סוגיא דביצה באופן אחר, ויתישב ג"כ דקדוק. דר"י אמר הבערה ובישול אינה משנה מתחיל בהבערה ובישול וסיים דנימא מתוך שהותרה הבערה לצורך, ואמאי לא נקט ג"כ דנימא מתוך שהותרה בישול לצורך, ואמאי פתח בתרתי וסיים בחדא, והוא בהקדם דברי המג"א (סימן שכ"ה ס"ט) שכתב ובפסחים (דף מז) משמע דאסור לבשל בעצי מוקצה עיי"ש, והיינו מדאמרינן אפיק הבערה ועייל עצי מוקצה, ובספר תוספות שבת השיג, דהא בפסחים קאי לפי הס"ד דמוקצה דאורייתא מש"ה אסור לבשל, אבל לדידן דקי"ל מוקצה דרבנן י"ל דמותר לבשל בעצי מוקצה, ולכאורה י"ל יותר דלא די דיש לדחות ראיית המג"א, גם אפילו סתירה איכא, דלכאורה קשה אמאי נקט הגמרא אפיק הבערה ועייל עצי מוקצה דמוקצה דאורייתא, דבזה קשה אמאי לא חשיב גם הבערה, דהא כיון דמיירי בעצי מוקצה ממילא ליכא הואיל, דהא האורחים לא יבשלו בהבערה זו מחמת איסור בישול בעצי מוקצה וממילא איכא ג"כ חיוב בהבערה, ואי דמיירי דמצא האש בוער והוא לא עשה ההבערה רק הבישול, מ"מ היא גופא תיקשי ליתני בהבעיר הוא וחייב ג"כ משום הבערה.

ויותר הו"ל לומר דלא אפיק הבערה ומיירי בעצי מוקצה ומוקצה לאו דאורייתא, אלא כיון דעכ"פ מדרבנן אסור לבשל בעצי מוקצה ממילא אי יקלעו אורחים לא יעברו על איסור דרבנן לבשל אצל ההבערה זו, ואזדא סברת הואיל, וחייב ממילא משום הבערה, אע"כ מוכח דאלו מוקצה דרבנן מותר לבשל בעצי מוקצה ואיכא הואיל, וא"כ הוי תיובתא לכאורה על המג"א. **אולם** למ"ש הגאון רבי ליב בספרו שאגת ארי'. דאיסור מדרבנן שייך ביה הואיל דיעברו האורחים על איסור דרבנן ולא מקרי מלאכה דאורייתא, דגבי דאורייתא קיימא הואיל, א"כ שפיר י"ל כהמג"א דגם אי מוקצה דרבנן אסור לבשל בעצי מוקצה, ומ"מ אינו חייב על ההבערה. דמדאורייתא קיימא סברת הואיל מש"ה הוצרך לומר דמוקצה דאורייתא.

וכבר כתבתי בתשובה שדברי השאגת אריה צריכין ראיה (אב"ה בתשובתו להרב

דפראנקפורט הלא הוא בחלק א' מפסקים סימן ה').

ונראה להביא ראיה מסוגיא דביצה (דף כה ע"א) בהמה מסוכנת וכו' והתנן מתני' כדר"ה וכו' מאי לאו מבית טביחתה ממש, ולכאורה קשה הא אף אי איתא לדר"ה יקשה דהא טעמא דר"ה דבהמה בחזקת היתר עומדת, והיינו דכשנולדה היה לה חזקת היתר מכח רובא דרוב בהמות כשרות, א"כ עדיין יקשה איך אמר רע"ק מבית טביתה, הא רע"ק ס"ל בפ"ק דמכות דחיישינן למיעוטא דקאמר אלו הייתי בסנהדרין לא היה אדם נהרג מעולם, דאמרינן להו ראיתם דלמא במקום סייף נקב הוי וכיון דחיישינן למיעוטא ליכא חזקת היתר דבהמה, ואיך מותר בלא בדיקת האיברין:

ולכאורה היה נראה ליישב דרע"ק לשטתיה דסבר בביצה (דף כא) דנפש אפי' נפש בהמה במשמע, א"כ אף אם היא טרפה יכול לשחוט משום הואיל דאי מקלעי לו כלבים להאכילן, ואף דבה"ש היה מוכן לאדם, י"ל דס"ל כר"ש דל"א מוקצה, וביותר למ"ש הרמב"ן במלחמות פ"ג דביצה דהא דאמרינן מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים, זה תליא בפלוגתא אי אמרינן נפש אפילו נפש בהמה, אמרי' בודאי דמוכן לאדם הוי מוכן לכלבים כיון דהוי תרווייהו נפש, עיי"ש, א"כ לרע"ק מותר לשחוט להאכיל לכלבים, ומה דמוכחים בסוגיא ממתני' כדר"ה היינו דמשמע דגם לת"ק אמרי' מבית טביחתה דלא פליגי רק אם משערים לכזית צלי או לכזית חי אבל לכולי עלמא אמרינן מבית טביחתה והראיה מת"ק, אבל לרע"ק הטעם משום דחזיא לכלבים.

אמנם נראה דליתא, דא"כ יקשה בהיפוך למה דמשני ממקום שטובחת אכילתה, היא גופא יקשה על רע"ק למה צריך כולי האי דיש שהות לאכול מטובחת אכילתה, בפחות מזה לסגי דיכול להאכיל לכלבים בלא בדיקה, אע"כ אף לר"ע דסבר נפש בהמה במשמע, מ"מ ס"ל מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים, ואסור להאכילה לכלבים, ולפ"ז יהא מוכח ג"כ דר"ע סבר כר"י דנתנבלה בשבת אסור לכלבים, דאף למ"ש המג"א (סי' שח סנ"ו) בשם הראשונים דבשר חי היכא דלא חזיא לאומצא אסור לדידן, אף דקיי"ל כר"ש, דאינו עומד להאכילה לכלבים אלא לאוכלו אחר שבת מבושל עיי"ש, א"כ ה"נ י"ל דבהמה קודם בדיקתה אסורה לכלבים אף לר"ש, דגרוע מנתנבלה דאינו עומד לכלבים אלא לבדקה ולאכלה, מ"מ נ"ל דדברי המג"א רק כ"ז שאינו מיחדה להאכילה לכלבים, בזה אסור בטלטול דלא חזיא למידי, דאנן אמרינן מסתמא לא ישליכנה לכלבים, אבל מ"מ מותר להאכילה לכלבים, דמשעה שמסכים להשליך לכלבים נעשה מאכל כלבים, ואין חסרון רק דבה"ש לא היתה עומדת לכך, ושוב הוי כמו נתנבלה דשרי לר"ש, וא"כ מוכח שפיר לכאורה דרע"ק לא סבר כר"ש.

אמנם י"ל דבאמת תליא בזה, והיינו דאם מפרשינן בית טביחתה ממש, כיון דרע"ק חייש למיעוטא מוכח דר"ע סבר כר"ש דלא אמרינן מגו דאיתקצאי, וא"כ יכול להאכיל חי לכלבים, ומ"מ הראיה מת"ק, דת"ק מיירי מבית טביחתה אלא דפליגי בחי או צלי, וכיון דת"ק ס"ל דוקא צלי מוכח דס"ל דלכם ולא לכלבים או דס"ל דאמרינן מגו דאיתקצאי, א"כ מדמותר מבית טביחתה מוכח כדר"ה, אבל לפ"מ דמשני ממקום שטובחת אכילתה מוכח באמת דרע"ק ס"ל דאמרינן מגו דאיתקצאי.

ולפ"ז יהא נסתר סברת שאגת ארי' שכתב שם היכא דאסור רק מדרבנן שייך ביה הואיל ואי מקלעי אורחים דאפשר דיאכלו האיסור דרבנן, דא"כ עדיין יקשה לר"ע יהיה סגי ביש שהות להאכיל חי לכלבים, דאמרי' הואיל ומקלעי אורחים שיאכילו לכלבים באיסור מוקצה יהיה שחיטתו למפרע כהוגן, והרי משום הפסד ממון שרי כן ע"י הואיל, כדאמרינן פסחים בפ"ג עלה דהך מתני' דמסוכנת, דיכול לאכול אע"ג דאינו אוכל:

האומנם דמדברי תוס' שבת (דף לט ד"ה אא"כ ראוים לשתיה וכו') אע"ג דראוין לשתיה אסרי, דהא לית להו מתוך וכו', ודבריהם תמוהים, דמה ענין ראוים לשתיה לענין מתוך, וע"כ צ"ל כונתם כמו דלית להו לב"ש דאמרי' מתוך ה"נ ל"ל הואיל, (וכן הוא במפורש בחידושי הרשב"א שם שכתב ועוד דב"ש לית להו מתוך וכ"ש דלית להו הואיל וכו') וא"כ לר"ע דס"ל פסחים (דף ה) דלא אמרי' מתוך ה"נ לא ס"ל הואיל, ולפ"ז נצטרך לדחוק במה דדייקינן פ"ג דפסחים עלה דמתני' דבהמה מסוכנת יכול לאכול אע"ג דלא בעי למיכל דשרי משום הואיל היינו לת"ק, אבל לר"ע דאמר כזית חי לא קאי על יכול לאכול, דלדידיה בעי שיאכל, דהא לר"ע לית ליה הואיל:

ומיושב בזה דברי תוס' פסחים (דף ה ד"ה ואומר וכו') ואור"י דסברא הוא דקרא דתשביתו מיירי בכל ענין אפילו א"צ לגחלתו, ולכאורה קשה הא אף דהוא א"צ, מ"מ מותר מטעם הואיל דמקלעי אורחים ויצטרכו לגחלתו, ואם נימא דר"ע לית ליה הואיל, א"כ הו"ל למחשביה שמע מינה ד', ולפי דברינו ממילא נכלל כיון דש"מ דלית ליה מתוך, ממילא ג"כ לא אמרי' הואיל.

אמנם באמת נפלאו ממני דברי תוס' והרשב"א הנ"ל, דהא בפ"ג דפסחים פריך מברייתא דהמבשל גיד בחלב ביו"ט כו', ואי אמרינן הואיל אהבערה לא מחייב, והרי הך ברייתא מוקמי לה בפ"ק דביצה דלית ליה מתוך ואף עפ"כ פרכינן דלימא הואיל, הרי דלא תלי זה בזה, ומה דהקשינו בדברי תוס' פסחים (דף ה) הא אף בא"צ לגחלתו לישתרי מטעם הואיל, והו"ל לומר שמע מיניה דר"ע לא ס"ל הואיל, אפשר לומר דלכאורה קשה על תירוצם הב' שם, כיון דבתחלת הבערה א"י ליהנות ממנו וכו', הא יכול ליהנות ממנו

דהוי זה וזה גורם, החמץ והעצים שניהם ממנו בחימום ובבישול, ויהיה מוכח דר"ע סבר דזה וזה גורם אסור, והו"ל לומר שמע מינה ד', ולזה י"ל דבאמת ב' תירוצים המה לאחד, והיינו די"ל דפעמים דא"צ לגחלתו ויהא מוכח דר"ע לא ס"ל הואיל, ומה דקתני במתני' דביצה בדר"ע כזית חי, היינו באמת בגמר לאכול ממנו, או כיון דבתחלה א"י ליהנות, ויהיה מוכח דר"ע ס"ל דזה וזה גורם אסור, וא"כ לא הומ"ל שמע מיניה ד', דאינו מוכח איך סבר רע"ק, אי ס"ל דלא אמרינן הואיל או ס"ל דזה וזה גורם אסור וצ"ע.

וכיון שכן דאפשר דר"ע אע"ג דל"ל מתוך, מ"מ ס"ל הואיל, מוקמינן כפשטא דגם ר"ע ס"ל בהא כת"ק, דיכול לאכול אעפ"י שאינו אוכל מטעם הואיל, ומדלא מיקל ביותר להאכיל כזית חי לכלבים ע"י הואיל דמקלעי אורחים שיאכילו מוקצה לכלבים, ע"כ כיון דאיסור דרבנן עלה מסתמא לא יקלעו אורחים שיעשו כן, ודלא כסברת שאגת אריה הנ"ל, ול"ל דוקא במידי דחזי לאכילת אדם, שפיר י"ל אף דמדרבנן אסור מ"מ דלמא מקלע חולה שאב"ס, דהא יותר מזה הקשו תוס' פסחים דכל מלאכת שבת לישתרי מכח הואיל דמקלע חולה שיש בו סכנה, ותירצו דלא שכיח, א"כ הואיל דמקלע חולה שאב"ס שפיר אמרינן, משא"כ להאכיל לבהמה באיסור ל"ש לומר כן, דזה אינו, דהא באמת קיי"ל חולה שאב"ס אסור לאכול איסורי דרבנן כדאיתא בש"ע יו"ד (סי' קנה).

[**ומה"מ** דנתי באם יו"ט אחרון דפסח בשבת, דנוהגים להטמין בתנור לשבת פשטידא בצמוקים דנוהגים לאכול בי"ט אחרון, ולכאורה הי' ראוי לאסור, כיון דההיתר דבישול מיו"ט לשבת ע"י עירוב תבשילין הוא מטעם דמדאורייתא מותר מטעם הואיל כמבואר בפ"ג דפסחים, והא בזה מה שייך הואיל, דהא האורחים בודאי לא יאכלו היום דביום ז' אין אוכלים צמוקים, ויהא מוכח ממנהג זה כסברת השאגת אריה דאמרינן הואיל דיקלעו אורחים ויעברו איסור דרבנן, אך בזה י"ל כדברינו דחומרא דצמוקים בודאי שרינן לחולה דקיל מאיסורא דרבנן שפיר אמרינן הואיל דיקלע חולה שאב"ס ויאכלנו בהיתר].

ומ"מ יש לדחות, די"ל מה דאוקימנא כזית חי ממקום שטובחת. קאי באמת לאותו צד דאמרינן בפסחים דלא אמרינן הואיל אלא דגמר בלבו לאכול כזית, ולמאן דס"ל הואיל ס"ל באמת כמסקנא דמבית טביחתה ממש קאמר, ואין זה זמן ארוך יותר מזמן אכילתו לכלבים, ולת"ק דאמר כזית צלי סבר באמת כריה"ג דלכם ולא לכלבים.

ובלאו דברינו צ"ל הכי לשיטת השאגת אריה דבאיסור דרבנן אמרי' הואיל, דאל"כ היכי אמרי' ממקום שטובחת, למ"ל שהות כ"כ, הא קודם בדיקה ג"כ אינו אסור רק דרבנן, דמדאורייתא הא אזלינן בתר רוב בהמות כשרות, ונימא הואיל אי מקלעי אורחים ויאכלו קודם בדיקתה, אלא ע"כ דהסוגיא קאי למ"ד דלא אמרי' הואיל.

ועדיין דחיקא לי טובא, דא"כ למה צריך לשינויי ממקום שטובחת, לוקמי בפשוטו מבית טביחתה ממש, ומ"מ לא קשה מאי קמ"ל לאפוקי מדר"ה וכו' והאנן תנן מתני' כדר"ה וכו', הא י"ל דרמי בר אבא ס"ל כהלכתא דאמרינן הואיל, וא"כ ממתני' לא נפשוט לדר"ה, דהא אף אם ליתא לדר"ה ואסור מדרבנן, מ"מ שרי מטעם הואיל דמקלעי אורחים ויאכלו בלא בדיקתה.

[**זולת** עפמ"ש בשיטת תוס' והרשב"א דר"ע לית ליה הואיל, וכבר כתבנו דדבריהם צ"ע], א"כ מוכח לכאורה היכא דהאיסור מדרבנן לא אמרינן הואיל ודלא כהשאגת אריה.

ואפשר לומר כיון דמצינו דאכילת איסור לא מקרי אוכל נפש, כדקתני בברייתא המבשל ג"ה ביו"ט ואכלו לוקה משום מבשל, אלא דאמרינן עלה דאינה משנה דלב"ה אינו לוקה משום מתוך, והיינו דמ"מ מקרי צורך קצת, עכ"פ למאן דלית ליה מתוך לוקה עלי', א"כ י"ל דבאיסור דרבנן אם בשלו ביו"ט ואכלו, מדרבנן לא מקרי אוכל נפש והוי איסור מלאכת יו"ט מדרבנן עכ"פ [ואפשר כיון דסוף סוף א"א לאכלו מכח איסור דרבנן דרביע עלה לא מקרי אוכל נפש כלל ועבר אדאורייתא], וא"כ לר"ע דלית ליה מתוך, מוכח שפיר ממתני' כדר"ה, דהא א"א לומר דההיתר מטעם הואיל דמקלעי אורחים ויאכלו איסור דרבנן בלא בדיקה, דהא מ"מ עבר על השחיטה עכ"פ מדבריהם, ודברי השאגת אריה עולים יפה למאי דקיי"ל דאמרי' מתוך, ואם יאכלו האורחים באיסור לא היה כאן חילול יו"ט דהותרה משום מתוך.

ואולם לכאורה ליתא לפמ"ש לעיל דמדרע"ק ממילא ליכא ראי' כיון דסבר נפש אפילו נפש בהמה במשמע וי"ל דס' כר"ש במוקצה ומותר לשחוט מטעם הואיל דאם יזדמנו לו כלבים להאכילם, והוכחת הש"ס דתנן מתני' כדר"ה על כרחך מת"ק במשמע דס"ל גם כן בהא כר"ע דמבית טביחתה ולת"ק ע"כ לא שרינן משום כלבים מדבעי' דוקא בצלי, וישאר הקושיא דהא לת"ק י"ל דס"ל הואיל וגם מתוך ומותר לשחוט מטעם הואיל דמקלעי אורחים ויאכלו באיסור דרבנן מקודם בדיקה והוי אוכל נפש מטעם מתוך, ולר"ע דלית ליה מתוך מותר דאי אזדמנו כלבים יאכילם בהיתר דס"ל במוקצה כר"ש, וביותר דאף אם יסבור במוקצה כר"י מ"מ הוי הואיל דאורחים יאכילו באיסור מוקצה לכלבים דבזה ל"צ למתוך דהא באכילת כלבים הוי א"נ ממש דלדידהו ל"ש אכילת איסור אלא דהמאכילם עובר על איסור מוקצה ויהיה מוכח מדאמרינן דתני מתני' כדר"ה דל"א הואיל שיעברו על איסור דרבנן וההוכחה מת"ק דמתיר בשהות לאכול מבית טביחתה.

והנה לכאורה יש לקיים דברינו הנ"ל דהרי באמת התמיה חזקה על דברי הרמב"ן הנ"ל דמאן דסבר נפש אפי' נפש בהמה ממילא מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים דהכל חד, א"כ

היכי משנינן ממקום שטובחת אכילתה לר"ע למה צריך כולי האי הא מיד יכול להאכילה לכלבים ובהיתר דהא לדידיה מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים, ולגודל התמיה מוכרחנו לדחוק כיון דמסוכנת היא ומסתמא תמות מיד אין צורך לכלבים לשחיטה עבור הכלבים ולא הותר השחיטה עבורם וא"כ שפיר י"ל כנ"ל דמה דאמרינן דתני מתני' כדר"ה היינו מדר"ע דמצד כלבים ליכא היתר דא"צ לשחיטה עבורם ומצד אורחים שיאכל בלי בדיקה באיסור הא לר"ע דלית ליה מתוך מה שיאכלו אורחים באיסור לא הוי אוכל נפש.

ואך לפ"ז הדרא קושייתנו לדוכתיה דאיך אמרינן דתנן מתני' כדר"ה הא לר"ע בודאי ליתא לדר"ה דהא ס"ל דחיישי' למיעוטי.

ואולי י"ל דהא באמת לא מצינו דלר"מ דחייש למיעוטא דצריך בדיקת בהמה בכל איברים וע"כ הטעם כיון דסוף סוף צריכים לסמוך על הרוב מחששא דבמקום נקב קשחיט ומותר מטעם כיון דלא אפשר סמכי' ארובא וכיון דמוכרחים אנו לסמוך באכילה זו על הרוב סמכינן לגמרי ול"צ לטורח בדיקת הבהמה וא"כ י"ל דאף דר"ע ס"ל חיישינן למיעוטא מ"מ ס"ל כדר"ה דמותר בלא בדיקה.

אמנם נראה למנוע מהדוחק הנ"ל דמאן מפיס דתמות מיד שלא ניתן לשחוט לצורך כלבים ומה דהקשינו על הרמב"ן דלר"ע למה צריך לשהות כדי ממקום שטובחת י"ל דלהך שינויא ל"א הואיל ויכול לאכול היינו דגמר בדעתו לאכול ומש"ה נקט רש"י ממקום שטובחת דבזה הוי מלתא דפסיקא דיכול לשחוט ולגמור בדעתו למיכל מיניה אבל בליכא שהות כל כך לאו מלתא דפסיקא להתיר דלפעמים אסור באין לו כלבים או שיש לו נבילה לפייסן.

ולפ"ז הדרן לדברינו דדיוקא דהש"ס דתנן מתני' כדר"ה אינו מדר"ע די"ל דס"ל הואיל ומותר דאי מקלעי כלבים ויאכילם בהיתר דס"ל במוקצה כר"ש ובפרט להרמב"ן לא הוי מוקצה לר"ע דלדידי' מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים, וע"כ הראיה מת"ק ויקשה דלמא הת"ק ס"ל הואיל ומתוך ומותר מדין הואיל דאורחים יאכלו באיסור מדרבנן בלא בדיקה ומקרי אוכל נפש משום מתוך, אע"כ דל"א הואיל שיעברו איסור דרבנן כאשר מסברא ראוי להיות כן ואפשר דגם השאגת אריה ס"ל כן ודבריו בסי' ס"ד רק למ"ש שם דהרבה טרפות בריאה מצד חומרות בעלמא ולהרבה פוסקים ס"ל דהוי השחתת ממון בחנם בזה אפשר אי מקלעו אורחים ויאכלו כיון דמדינא מותר ורק בדרך חומרא הוא אפשר שלא יחושו לחומרא זו אבל בדבר שאסור מדינא אף שהוא רק דרבנן ל"א הואיל דמסתמא לא ירצו האורחים לאכול איסור דרבנן.

ואדאתינן להכא י"ל דבאמת לר"מ וכן לר"ע דחיישינן למיעוטא צריכין בדיקה בכל

האיברים א"כ מוכח דס"ל לר"ע דאמרי' הואיל דאף דמלישנא דיכול לאכלו י"ל דהיינו גמר בדעתו לאכול מ"מ הא למה דמסקי' דתני ר"ח מבית טביחתה ממש וכדר"ה עדיין יקשה לרע"ק דחייש למיעוטא א"י לאכול בלא בדיקה ואי דשרי לכלבים הא ודאי ל"ש לפרש דיכול לאכול היינו דגמר בדעתו להאכיל לכלבים דהיה צריך למנקט אם יכול להאכיל לכלבים וגם הא סתמא קתני אף באין לו כלבים להאכילם אע"כ דמותר מטעם הואיל דיזדמנו כלבים ויאכילם.

ולפ"ז דמוכח דס"ל לר"ע הואיל מיושב סוגיא דביצה דנקט הקושי' דנימא מתוך שהותר הבערה ולא נקט הקושי' גם על בישול דנימא מתוך, היינו דמבישול ליכא קו' די"ל דה"מ ר"ע היא דלית ליה מתוך אבל מהבערה פריך שפיר דאי כר"ע הא ר"ע ס"ל הואיל לא ליחייב אהבערה מטעם הואיל, ומה דפתח בתרתי הבערה ובישול אינה משנה, היינו דגם על הבערה היה מקום לומר דאתיא כר"ע, ואי דנימא הואיל דלמא מיירי בעצי מוקצה ומוקצה דאו', ואי דלחייב עוד מלקות, דכיון דאורחים לא יבשלו בזה משום איסור בישול בעצי מוקצה וליכא הואיל לחייב על הבערה ועל המוקצה, הא אפשר לומר דאין חילוק מלאכות ליו"ט, לזה קאמר הבערה ובישול אינה משנה, היינו דאם חשיב בחשבון המלקיות הבערה ובישול, ומוכח דאמרי' דיש חילוק מלאכות יקשה על הבערה דנימא מתוך, דאי אתיא כר"ע נימא הואיל כיון דיש חילוק מלאכות ע"כ לא מיירי בעצי מוקצה, דא"כ לחייב משום הבערה ומשום בישול ומשום עצי מוקצה וע"כ דלא מיירי מעצי מוקצה, או דסבר מוקצה דרבנן, א"כ מדלא פטור על הבערה משום הואיל ע"כ דלא אתיא כר"ע ושפיר יקשה דנימא מתוך, ודוק היטב.

אמנם כיון דיש מקום לומר כפי הנ"ל דלר"מ ור"ע אף דחיישי למיעוטא א"צ לבדיקת כל האיברים כיון דבלא"ה אי לאו תלייה ברוב א"א לאכול מחשש דלמא במקום נקב שחט וממילא ליכא הוכחה דר"ע סבר הואיל:

לזה נראה ליישב סוגיא דביצה דהבערה ובישול אינו משנה בדרך אחר ונשוב אל המקום שהתחלנו בו, והוא הספק אם יש ביוה"כ חילוק מלאכות אם לא, דהנה יראה דזהו ודאי למאן דדריש חילוק מלאכות מקרא דעושה מאחת מהנה, ממילא אין חילוק בין שבת ליוה"כ, דאטו הא קרא דוקא בשבת כתיב, (ואין להקשות לפ"ז איך משנינן דאין חילוק מלאכות ליו"ט, הא מ"מ לנקוט חורש תלם א' ביוה"כ ויתחייב משום חורש ומשום זורע, דאף דלפי האמת דמשני הש"ס על פרכא דלחשוב שבועה שלא אחרוש ביו"ט וחול דהאי תנא איסור כולל ל"ל וקשה דא"כ איך חל איסור יו"ט על שביעית וצ"ל דמיירי ביו"ט של ר"ה דהוי איסור ב"א שבת ויו"ט, וכ"כ בספר שאגת ארי', וא"כ ממילא לא מצי למנקט

חורש ביוה"כ דלא חייל אשביעית, מ"מ יקשה עדיין להמקשן דפריך משבועה שלא אחרוש אמאי לא פריך בפשוטו לינקט חורש ביוה"כ וחייב משום חורש ומשום זורע דהוי כולל על שביעית, דמגו דנאסר במלאכת תלוש משום יוה"כ נאסר ג"כ במלאכת מחובר משום יוה"כ, אמנם מעיקרא לק"מ דמה דאנן אמרינן דיש חילוק מלאכות ביוה"כ היינו לענין חיובי חטאת דשוגג דאתיא מקרא אחת מהנה, אבל לענין מלקיות דיוה"כ שוה ליו"ט דליכא חילוק מלאכות):

אולם יש להעמיד ספיקא דידי למאן דיליף חילוק מלאכות מקרא דלא תבערו איך הדין ביוה"כ ואופן הספק אם מה דאמרינן אין חילוק מלאכות ליו"ט, היינו דלא ילפינן יו"ט משבת דשבת חמיר יותר, א"כ גם יוה"כ לא מצינו למילף משבת דשבת חמיר יותר דבסקילה, או מה דאמרינן אין חילוק מלאכות ליו"ט היינו דלאוין מחטאת לא ילפינן, דקרא דלא תבערו ע"כ אתיא רק לחילוק מלאכות לענין חטאת, דלענין מלקות הא ליכא מלקות בשבת, דקיי"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין, וא"כ ע"כ לא תבערו אתיא רק לחילוק מלאכות לחטאת, ומש"ה אין חילוק מלאכות ליו"ט דלאוין מחטאת לא ילפינן, וא"כ י"ל דלענין דיוה"כ ילפינן משבת דיש חילוק מלאכות:

מעתה אומר בישוב קושייתי בביצה (דף יב) דלימא רע"ק היא, דלכאורה לפמ"ש דטעמא דאין חילוק מלאכות ליו"ט היינו דלא ילפינן מלקיות מחטאת, יקשה מאי פריך אביי עלה מההיא דמבשל ג"ה ביו"ט דמוכח דיש חילוק מלאכות ליו"ט דלמא הברייתא אתיא כר' ישמעאל דס"ל (מכות דף יג) דלאו שניתן לאזהרת מיתות ב"ד לוקין, ועי' יבמות (דף ז) ובשבת (דף יב) א"ר ישמעאל אני קריתי והטיתי לכשיבנה בהמ"ק אביא חטאת שמינה, הרי דר' ישמעאל ס"ל דבהבערה איכא חטאת ולא ס"ל דהבערה ללאו יצאת, וא"כ מוכח דס"ל הבערה לחלק וממילא לדידיה דס"ל דיש מלקות בשבת הקרא דלא תבערו לחלק יצאת גם לענין מלקות הוא, דהא לא נזכר בקרא דמיירי דוקא בחטאת מש"ה ס"ל לברייתא יש חילוק מלאכות ליו"ט דילפינן מלקיות די"ט ממלקיות דשבת. אבל מתניתין דחורש תלם אחת אתי' כר"ע דקיי"ל כוותיה דס"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין. וע"כ לא תבערו אתיא רק לענין חטאת מש"ה אין חילוק מלאכות ליו"ט דלא ילפינן לאוין מחטאת.

ואי דיקשה אם הברייתא דמבשל גיד אתיא כר"י דלאו שניתן לאזהרת מב"ד לוקין לחשוב לאוין יותר, דמבשל ביו"ט שחל בשבת ויתחייב על הבערה ובישול תרתי משום שבת ותרתי משום יו"ט, זה אינו, דהא מדקתני דחייב על הבערה מוכח דלא אמרינן הואיל, וכדדייק כן אביי עצמו בפסחים, א"כ י"ל דמש"ה נקט יו"ט לחודיה דהוי רבותא דאלו

ביו"ט שחל בשבת הוא דחייב משום הבערה דיו"ט דליכא בזה הואיל דהא האורחים לא יבשלו להם משום שבת, אבל ביו"ט גרידא הוי רבותא דחייב משום הבערה דלא אמרינן הואיל.

ולזה י"ל דהיה קשה לאביי על הברייתא דלא לחייב על הבערה משום מתוך, דהא ב"ש במקום ב"ה אינה משנה, וע"כ דאתיא כרע"ק דס"ל דלא אמרינן מתוך. וכיון דע"כ אתיא כרע"ק, ואתיא קרא דלא תבערו לחילוק מלאכות היינו לחטאת, דהא לרע"ק בשבת ליכא מלקות, כיון דניתן לאזהרת מיתת ב"ד, ואעפ"כ מחוייב שתים משום יו"ט ומוכח דילפינן מלקות מחטאת ושפיר פריך:

ולפ"ז הסוגיא דביצה הנ"ל אתיא לנכון, דר"י ס"ל ג"כ כרבא דממתני' דיש חורש תלם אחת מוכח דאין חילוק מלאכות ליו"ט. ולזה קאמר דהבערה ובישול אינו משנה דאם הוא משנה מדס"ל להברייתא דיש חילוק מלאכות ליו"ט ע"כ משום דאתי כר' ישמעאל דיש מלקות בשבת וקרא לא תבערו לחלק יצאת מיירי ג"כ במלקות מש"ה ילפינן מלקות דיו"ט ממלקות דשבת, וא"כ שפיר קשה דנימא מתוך דב"ש במקום ב"ה אינה משנה, וכרע"ק ע"כ לא אתיא, דלרע"ק דליכא מלקות בשבת וקרא דלא תבערו מיירי רק לענין חטאת והוא הדין דאין חילוק מלאכות ליו"ט, כדמוכח ממתני' דחורש תלם אחת:

ולפ"ז יהיה מוכח דהיסוד דאין חילוק מלאכות ליו"ט משום דלא ילפינן מלקיות מחטאת, וממילא ביוה"כ יש ג"כ חילוק מלאכות לחטאת:

דף יג.

גמרא, הכניס שבלין לעשות מהן עיסה אוכל מהן עראי.

אף אחר שכבר נגמרו לאכילת עראי ע"י דישה מ"מ כיון דהכניסן בשבלים שרי כדאיתא פ"ק דפסחים (דף ט ע"ב) מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ.

ורש"י ז"ל פירש כל זמן שלא דשן ולא נגמרה מלאכתן, ואינני מבין:

דף יד:

גמרא כלאים למאי חזי, [ואמאי משלחין ביו"ט כלים שיש בהם כלאים].

מכאן הוכיח בתוס' פ"ק דיבמות (דף ד ע"א) דכתיב לא תלבש, דאף דנשים פטורות מציצית מ"מ אינן פטורות מכלאים [מסמוכין כל שאינו בגדילים תעשה לך אינו בל"ת שעטנז]:

ואין ראיה כ"כ די"ל דהפירכא על מה דקתני במתני' ר' יהודה אומר אף לא מנעל לבן,

מכלל דעל אינך דמתני' לא פליגי, ולדידיה דס"ל דתפילין לא הוה מצות עשה שהזמ"ג וליכא היקשא ממילא דרשינן בסמוכין דהכא לחומרא לחייב נשים גם בציצית ואליביה קשה כלאים למאי חזי.

אבל נראה לי ראיה לדבריהם מהא דאמרינן פ' מי שמתו (דף יט ע"ב) א"ר המוצא כלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק, ומשמע דהלכה פסוקה היא, והשתא אם איתא דלדידן דקי"ל דתפילין הוה מצות עשה שהזז"ג ודרשינן היקישא, דרשינן לסמוכין לקולא לפטור לנשים מכלאים תיקשה אמאי פושט בשוק והא הוה לאו שאינו שוה בכל, דנדחה מפני כבוד הבריות אפילו בקום ועשה, וכמו כהן למת מצוה וכדאיתא בתוס' בברכות (דף כ ע"א ד"ה שב ואל תעשה שאני):

דף טז:

גמרא ת"ר יו"ט שחל להיות בערב שבת כו' רבי אומר מערבין ערובו חצירות אבל לא ערובי תחומין, [מפני שאתה אוסרו בדבר האסור לו, ואי אתה אוסרו בדבר המותר לו].

טעמיה דרבי גבי ע"ת יראה דאזיל לשיטתיה בפ' בכל מערבין (דף לח)דשבת ויו"ט קדושה אחת הן וממילא הוי כמערב לחצי יום:

וא"ת א"כ גבי עירובי חצירות נמי לימא הכי, י"ל דסברת רבי דלעניין ע"ח לא אמרינן קדושה אחת נינהו, והטעם י"ל כיון דביו"ט מותר להוציא מחצר לחצר א"כ לגבי ע"ח הוי כחול, ול"ש ביה לומר דקדושה אחת היא עם שבת, בזה אמרו וא"א אוסרו בדבר המותר לו, דכיון דמותר לדבר זה הרי אין בו קדושה לענין אותו דבר, [ואף דמדאורייתא צורכי שבת נעשין ביו"ט משום דקדושה אחת הן, וכמ"ש רש"י ז"ל פ"ג דפסחים (דף מו ע"ב) אלמא דאף בדבר המותר ביו"ט שייך ביה לומר קדושה אחת היא דהא שרי לבשל ביו"ט, אין זה דומה, דודאי לענין בישול יש קדושה ביו"ט, אלא דלצורך אוכל נפש לבו ביום התירה התורה ולבשל ליומא אוחרא יש בו קדושה א' עם שבת, אלא דבשבת יש בו עוד קדושה אחרת דגם לצורך א"נ אסור ועכ"פ לענין שלא לצורך היום קדושה אחת הן, משא"כ הכא דאין אסור כלל בטלטול חצר וכלום קדושה שייך ביה ביו"ט] ואולם בל"ז ע"כ צ"ל הכי דגם אם נימא טעם אחר בע"ת מה שלא יהיה שייך גבי ע"ח, מ"מ יקשה כיון דבאמת סבר רבי דקדושה אחת הן איך מערבין ע"ח להוי כמערב בחצי יום.

ואין להקשות א"כ לס"ד דהתם בעירובין קודם דאפיך והיה סבר בדעת רבי דשתי קדושות הן, א"כ מה טעמא דרבי דאין מערבין ע"ת, י"ל דס"ד דהתם היה סובר כמאן דמפיך כאן וסובר רבי דאין מערבין לא ע"ת ולא ע"ח וסובר דטעמיה משום איסור הכנה, או י"ל

דהס"ד היה סובר כמ"ד לקמן בסמוך (דף יז ע"א) דמקנה שביתה ביו"ט אסור.
עוד י"ל דלקושטא דמלתא הטעם דאין מערבין ע"ת הוא משום איסור קניית שביתה ביו"ט ואי תקשי למאן דסובר דמותר למקני שביתה י"ל דע"כ לא קשרי אלא מיו"ט לחבירו דהוי רק תנאי, ואם היום חול הרי קנה ביום חול, משא"כ מיו"ט לשבת דקונה ביו"ט ממש מודה דאסור, ונהי דאם נפרש מה דאצטריך בגמרא בעירובין שם בטעם דר"א משום הכנה הוא משום מ"ד דלמקני שביתה מותר, ע"כ נצטרך לדחוק לומר דלא ניחא ליה לגמרא בחילוק זה, מ"מ הרי נוכל לפרש דמה דאצטריך לטעם איסור הכנה הוא משום ע"ח ואז אין אנו צריכין לדוחק זה ושפיר יש לחלק בין תנאי לודאי:
מיהו בתוס' עירובין שם נראה דלא רצו לא בזו ולא בזו, והמציאו פלוגתא חדשה. [אב"ה דכתבו דטעמיה דרבי בע"ת הוא משום הכנה, ודלא תקשה גם ע"ח לאסור משום הכנה הוצרכו לומר דרבי פליג על רבנן וסובר דבע"ח כיון דשרי ביו"ט להוציא ל"ש ביה משום הכנה, ור"ל וזהו על התוס' תימא וקושיא.
התימא דלמה להו לחדש פלוגתא והלא בפשוטו ניחא די"ל דהכנה ל"ל לרבי כלל, ובע"ת הטעם משום קדושה אחת, ואף דמ"מ פליג עם רבנן דהא הם סוברים דגם בע"ח שייך קדושה אחת, מ"מ הא מפלוגתא זו גם התוס' לא ימלטו, דהא ע"כ סובר רבי דל"ש ביה קדושה אחת, וא"כ מה להו להוסיף עוד פלוגתא, גם בהאי דסובר רבי דל"ש קדושה אחת גבי ע"ח טעמא רבא איכא וכנ"ל, אבל שלא יהי' שייך גביה הכנה כיון דיו"ט מותר בו, זהו מלתא בלא טעמא דאטו בישול אין יו"ט מותר בו, וא"ה אית ביה משום הכנה.
והקושיא כיון דקושיתם קאי רק לפי תירוצם השני א"כ שפיר י"ל דטעמיה דרבי משום איסור קנין שביתה ולחלק בין תנאי לודאי]:

דף יח.

גמרא איתביה כלי שנטמא מעיו"ט אין מטבילין אותו ביו"ט, ביו"ט מטבילין אותו ביו"ט, ואם איתא [דטעמא דאסור לטבול כלים בשבת דגזרינן שמא יעבירנו ד"א ברה"ר] נגזור דיו"ט אטו עיו"ט.
ומה דלא הקשה בפשוטו נגזור שמא יעבירנו, כתב המפרש הגדול מהר"ש אייד"ל ז"ל דכיון דלא היה אפשר להטבילו מבעוד יום לא חששו לגזרה דשמא יעבירנו.
ועדיין תמוה לי כיון דלגוף הגזרה דשמא יעבירנו לא חששו בלא היה אפשר לעשותו מעיו"ט כש"כ דאין לחוש אטו עיו"ט כיון דאיסורא דעיו"ט נמי רק משום שמא יעבירנו:

דף כ.

רש"י ד"ה בית שמאי היא כו' הלכך לא דחיא כו' [אב"ה עיין מ"ש לקמן במסכת חגיגה דף י"ז]:

דף כא:

גמרא ולטלטלינהו לשיורי כוסות של יין האסור בהנאה אגב כסא, מי לא אמר רבא מטלטלין כנונא [כלי שמשימים בו הגחלים] אגב קטמיה אע"ג דאיכא עליה שברי עצים. **הקשו** בתוס' דלמא שאני הכא שיש בו דבר המטלטל היינו קטמא שראוי לכסות בו רוק, אבל בלא קטמא לא שרי דהוי בסיס לדבר האסור וא"כ בכוס שיש בו רק דבר שאסור לטלטלו לא, ותירץ ר"ת דלא מקרי בסיס לדבר מועט שאינו נקבע כגון שברי עצים ושיורי כוסות דשרי לטלטל אגב כסא, אף שאין היתר עמהם לפי שא"א לנערם.

וקשה לי טובא, דנהי דליכא סתירה מהתם דבעי דוקא קטמא משום דאפשר בניעור מ"מ מאי מייתי ראי' מהתם, הא ממנ"פ אם מסברא הוא דשיורי כוסות כיון דגריעי לא נעשה הכוס בסיס להם, יקשה בלא"ה דהיכא דליכא בסיס, וא"א לנער מותר, כההיא דאבן שע"פ חבית דקתני במתני' ואם הוא בין החביות מגביה דכיון דלא הוה בסיס דמיירי בשוכח וא"א לנער שרי, ואי דלא פסיקא כ"כ מסברא דמחמת גריעותא דשיורי כוסות אין נעשה הכוס בסיס להן, מה לזה ראיה מכנונא, הא התם בלא"ה לא הוי בסיס, כיון דיש בו דבר המותר הוי בסיס לאיסור ולהיתר, ודלמא באמת בלא הקטמא היה בסיס לשברי עצים, ואף בלי אפשר לנער היה אסור, וצע"ג [אאב"ה עי' מ"ש אבא מארי בתשובותיו סי' תמ"ב].

עוד קשה לי, הא הר"ת עצמו כתב בשבת (דף מז ד"ה אגב) דשברי עצים חשוב יותר מאבן שבכלכלה, והרי (בדף קמג ע"א) פרכינן ותיהוי כלכלה בסיס לאבן, מדלא פריך דינער להאבן, משמע דבעי למפרך דאף בצריך למקומו ליתסר מדין בסיס, והרי דהכלי נעשה בסיס להאבן, וממילא מכ"ש לשברי עצים, וצ"ע:

מתני' ב"ש אומרים לא יחם אדם חמין לרגליו אא"כ ראוין לשתיה, וב"ה מתירין.

משמע דוקא לרגליו, אבל לכל גופו אסור, ובתו' פ"ג דשבת [דף לט ע"ב ד"ה וב"ה מתירין וכו' מ"ש הבערה דרחיצה מהבערה דזיעה דשרי מדאורייתא], מבואר דלהחם חמין לרחיצת כל גופו אסור מדאורייתא וכן אסבר הרשב"א בחידושיו פ"ג דשבת פלוגתת התוס' והרי"ף בחמין שהוחמו מעיו"ט אי שרי לרחוץ כל גופו, דתוס' ס"ל דלהחם לרחיצת כל גופו דאורייתא, ומש"ה בהוחמו מעיו"ט אסור.

וקשה לי איך אפשר לומר דהוי דאורייתא, הא בכלל רחיצת כלהגוף ג"כ רחיצת פניו ידיו ורגליו, והוי רק מרבה בבישול לצורך רחיצת שאר הגוף, וזהו שרי מדאורייתא, כדאמרינן בעירובין ניחום אגב אמיה, ועיין בהר"ן פ"ב דביצה גבי ממלאה אשה קדרה מים, וכמו דחזינן לב"ש דבראוי לשתיה יוכל להרבות מים אף יותר מכדי שתיה כמ"ש התו' בשבת שם, [ד"ה אא"כ ראוין לשתיה]:

גמרא מה דלא אנח ערובי תבשילין מ"ט דב"ה [דמותר להטמין את החמין מיו"ט].

קשה לי, הא הטמנה בשבת במעמיד הבל אסור רק משום שמא ימצא קדרתו צוננת וירתיחנה כדאיתא ספ"ב דשבת, והכא ביו"ט דאף אם ירתיחנה לא יעבור על איסור דאורייתא אי מטעם דצרכי שבת נעשין ביו"ט אי מטעם הואיל, וא"כ דלמא בהטמנה זו ביו"ט לצרכי שבת אף בלא ע"ת שרי ב"ה כיון דהטמנה בעצמותה אין בה איסור מלאכה, ומטעם שמא ירתיחנה אינו אסור כיון דלא מצי למיתי לידי איסורא דאורייתא ויש לדחות דס"ל לסתמא דתלמודא דמ"מ יש לחוש שמא ירתיחנה.

אבל הא קשיא לי, למאי דמשני אביי כגון דעירב לזה [אפה ובישל מבעוד יום לשם עירוב] ולא עירב לזה [ולא טמן חמין לשם עירוב] וחנניא היא אליבי' דב"ש [דצריך לערב על כל אחד בפני עצמו] ובהא קשה א"כ מ"ט דב"ש דאסרי דהא ליכא חשש שמא ירתיחנה דהא מעשה רתיחה שהוא בישול עירב עלה מעיו"ט:

דף כב.

גמרא מסייע אין בו ממש, ומש"ה שרי אמימר למכחל עינא בשבת ע"י נכרי, אף דהישראל מסייע במה דעמיץ ופתח.

וא"ת הא אם לא יעמוץ ויפתח לא יהי' הנכרי יכול לכחול, וא"כ מאי שייטי דמסייע הכא, והוי זה אינו יכול וזה אינו יכול דחייב, ומסייע דבכל הש"ס היינו כשיכול הדבר להיות בלעדו כמו זה יכול וזה יכול, משא"כ בזה אינו יכול וזה אינו יכול, וי"ל דתרי מיני מסייע הם, מסייע דהכא דאפליגו ביה, ושאר מסייע שבש"ס תרי ענינים הם, דכל מסייע שבש"ס היינו דמסייע בגוף הדבר אלא דמקרי מסייע מצד דגם בלעדו הי' הדבר אפשר לעשותו, אבל מסייע דהכא הוא להפך דא"א הדבר להיות בלעדו אלא נקרא מסייע מצד מה שאינו עושה בגוף הדבר כלום אלא גורם ומכין למלאכה, דבמה דעומץ ופותח אינו עושה עצם מעשה כוחל דהא אינו נותן הכחול בעיניו, אלא עושה הסיבה לשיוכל הנכרי לכחול, ול"ק מעתה מן זה אינו יכול וזה אינו יכול, דהתם שניהם עושים עצמות המלאכה, היינו ההוצאה משא"כ הכא.

ולפ"ז גם מאן דאית לי' דמסייע דהכא אין בו ממש, אכתי אפשר דסבר דמסייע אחר שבש"ס יש בו ממש וכן להיפוך מאן דאית ליה דשאר מסייע שבש"ס אין בו ממש יוכל לסבור דמסייע דהכא יש בו ממש, וניחא השתא מה דמשמע דר"ז סובר הכא דמסייע דהכא יש בו ממש ואסור לכחול ע"י נכרי, ואלו בפרק המצניע [שבת דף צג ע"א] אית ליה לר"ז דמסייע אין בו ממש, משום דבאמת תרי ענינים הם, ואינו תלוי זה בזה כלל.
אבל מה אעשה שרבותינו בעלי התוס' ז"ל הקשו בפרק המצניע שם מדר"ז דהתם אדר"ז דהכא ותירצו בטורח ודוחק רב, ודעתם רחבה מדעתנו:

דף כב:

גמרא אר"י על גבי גחלת אסור ע"ג חרס מותר.
דכבוי ליכא, ואי משום הבערה הבערה ללאו יצאה ולא הוה אב מלאכה ושרי לעשותה ביו"ט אף שלא לצורך וכמ"ש בתוס', מיהו ע"ג גחלת דאיכא משום כבוי שפיר אסור, דהא כבוי הוי אב מלאכה.
ובתוס' נתנו טעם דכבוי אסור משום דכבוי לעולם אינו לצורך תיקון אוכל נפש ומש"ה שניא מהבערה, ואיני מבין למה להו זה, דמכדי טעמא דהבערה משום דאינו אב מלאכה וכמ"ש מקודם א"כ בכבוי טעם איסורו פשוט כיון דכבוי הוא אב מלאכה.
מיהו ר"נ הקשה שפיר לר"ה ונימא מר מפני שמבעיר דהא ר"ה קאמר לעיל [דף כא סוף ע"ב] מי שלא הניח ע"ת אופין לו פת אחת כו' ומדליקין לו את הנר מבואר דס"ל דהבערה הוי מלאכה ואסורה ביום טוב והקשה ליה שפיר לשיטתיה לימא משום מבעיר, ומוהר"ש איידלס ז"ל נדחק בזה ללא צורך:

דף כד:

גמרא אר"פ הלכתא [נכרי שהביא דורון לישראל] אם יש במינו במחובר אסור, פירש"י משום מוקצה, ואפילו לר"ש יש מוקצה במחובר.
וא"ת למה לן טעמא דמוקצה, הא לערב דליכא משום מוקצה ואפ"ה אסור משום שלא יהנה ממלאכת יו"ט וממילא מהאי טעמא יהא אסור בו ביום וכן הקשה הר"ן, ותו הקשה דכמו דבתחומין מותר לישראל אחר כיון דהוי רק מלאכה דרבנן וכמ"ש רש"י ז"ל ה"נ לשתרי בתלשן ממחובר דהוי נמי רק מלאכה דרבנן, דמה"ת כל מלאכת אוכל נפש שרי:
וי"ל בקושייתו הראשונה כיון דהוי רק ספק אם לקטן היום לשתרי מטעם ספק דרבנן לקולא, ואי דהוי דבר שיל"מ הא מרא דשמעתא ר"פ דמוקי בפ"ק האי וספיקה אסורה

בספק טרפה משמע דבספק יו"ט מותר דלית ליה דספק דרבנן אסור בדשיל"מ, ואולם למ"ש רש"י דאסור משום מוקצה ניחא דספק מוקצה חמירא כמו ספק דאורייתא וכמ"ש בריש פירקין בשם תוס' ישינים, וכיון דנולד הספק בדאורייתא לאכלו בו ביום וקם דינא דספיקו לחומרא מש"ה גם בערב דאיסורו רק דרבנן משום לא יהנה מ"מ אסור דומה לבישלו בכלי ספק טרפה דאף אחר שנעשה הכלי אינו בן יומו נשאר באיסורו וכמ"ש מהריב"ל [אב"ה עיין בתשובות אבא מארי בחלק ראשון בפסקים].

ובקושיתו השניה י"ל לתרצה בדרך קושייתו ראשונה, דלא ניחא ליה לרש"י לומר דאסור משום שלא יהנה דא"כ תיקשי דלאחר עכ"פ לשתרי כמו בתחומין, לזה פירש דבו ביום אסור בודאי לכ"ע משום מוקצה, וכיון דכבר א"א לאוכלו מבעוד יום משום מוקצה ממילא לא מקרי שוב אוכל נפש, והוי תלישה שלא לצורך א"נ, והוי מלאכה דאורייתא, ומש"ה גם לערב אסור לכ"ע משום שלא יהנה דעכשיו הוי הנאה ממלאכה דאורייתא.

וא"ת מה הזקיקו לרש"י לפרש דבמורצה דמחובר אף ר"ש מודה דאסור, הא י"ל דר"פ כר"י דאוסר מוקצה, וי"ל דרש"י לשיטתיה דלערב היינו מיד לערב ראשון, דלערב שני א"צ כדי שיעשו, א"כ א"א דס"ל לר"פ כר"י אמאי אחר שיעור כדי שיעשו דערב ראשון מותר, נימא מגו דאתקצאי לערב עד כדי שיעשו אתקצאי לכולא יומא, ואף דממנ"פ יום אחד מהם הוא חול, מ"מ שייך ביה מגו דאתקצאי דדלמא היום יו"ט דיש בו מוקצה ויום אתמול היה חול, וכיון דמ"מ אתמול היה אסור לאשר לא ידענו אם הוא חול הוי מוקצה, וזה מבואר בתוס' פ"ק דסוכה (דף י' ע"ב)דהקשו בב' ימים טובים של גליות דנולדה בזה מותרת בזה, נימא מגו דאתקצאי בה"ש, ותירוצם דמוקצה מחמת יום שעבר לא אמרינן, עולה שפיר בביצה דאיסורו רק בה"ש ומטעם דשמא עדיין יום הוא, אבל הכא דאף לאחר שחשכה אסור עד כדי שיעשו, שפיר יקשה דנימא מגו דאתקצאי, ואע"כ דר"פ ס"ל כר"ש במוקצה מ"מ אסור ביומו משום מוקצה דמוקצה דמחובר שאני ואפילו ר"ש מודה בה:

דף לג.

תד"ה ר"א אומר [אב"ה עי' מ"ש אאמ"ו בתשובותיו]:

דף לג:

גמרא א"ר יהודה אוכלי בהמה אין בהן משום תיקון כלי, איתיביה רב כהנא לר"י מטלטלין עצי בשמים וכו' לחצוץ בו שיניו לא יקטמנו ואם קטמו חייב חטאת, [דמשוי

לי' כלי] א"ל ר"י כו' כי תניא ההיא בקשין (שאין ראוי למאכל בהמה) והא כי הוינן בי רב יהודה הוי מפשח ויהיב לן אלותא, (שובר בידו מקלות להריח בהן) אע"ג דחזי לקתא, ומשני הא ר"א דאית ליה בנוטל קיסם מאבוס של בהמה לחצוץ בו שיניו חייב, הכא (מש"ה בקוטם להריח פטור אבל אסור גזרה אטו מתכוין לכלי, הא רבנן דסברי בקוטם לחצוץ בו שיניו פטור אבל אסור כיון שאינו מחתך בסכין הוי תיקון כלאחר יד, הכא מותר לכתחלה):

ובתוס' הקשו על גרסת רש"י, דר"י היה משני לרב כהנא כי תניא האי בקשין, דא"כ משמע דבקשין מתסר לר"י ובסמוך מתיר ר"י אף להריח דמפשח ויהיב אלותא.

ולא זכיתי להבין מהיכן משמע כן, הא ר"י הוצרך לתרץ דלא יקשה מהברייתא דמוכח מינה דאוכלי בהמה יש בה משום תיקון כלי, ובזה לא מצינו חולק, דנהי דבמה דס"ל להברייתא דבקוטם לחצוץ שיניו חייב חטאת מצינו רבנן דפליגי וס"ל דהוי כלאחר יד. מ"מ דין דמוכח מהברייתא דאוכלי בהמה יש בה משום תיקון כלי לא מצינו מאן דפליג, ומש"ה השיב לו ר"י דמיירי בקשין, ומ"מ אין הלכה כברייתא דקטימה חייב, אלא כרבנן דהוי כלאחר יד, והוא פשוט לכאורה, ועל תירוצם קשה הרבה [דהם גורסים דרב כהנא הוא דאמר לר"י דיכילנא לשנויי לך דהברייתא מיירי בקשין אבל מ"מ לדידך תיקשי דבקשין נמי קאמרת דמותר להריח, כדקאמר דמפשח ויהיב אלותא] הא זה קושיא אחרת על אידך מימרא דר' יהודה דמפשח אלותא, אבל על הך מימרא דאוכלי בהמה ליכא קושיא כיון דמיירי בקשים, וצלע"ג. [אאב"ה עי' מ"ש אאמ"ו נ"י בתשובותיו]:

דף לד.

גמרא ת"ר אין מפצעין כו' ואין חוששין שמא תקרע.

משום דקיי"ל כרשב"ג דדשא"מ שרי ופסיק רישא ליכא דמדאמרינן א"ח שמא תקרע אלמא דאינו ודאי שתקרע, ורש"י ז"ל פירש אפילו נקרעת לא אכפת לן דאין זה קורע ע"מ לתפור, ואיני מבין דהא מ"מ איסור דרבנן מיהו איכא:

דף לו.

במתני' לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין כו' בירושלמי וכולן שעשו בין אנוסין בין שוגגין בין מזידין בין מוטעין, מה שעשו עשוי בשבת ואצ"ל ביו"ט הביאו הרי"ף בההלכות, וכתב עליה ושמע מיניה דמאן דעבר ואקני בשבת מקרקעי או מטלטלי הקנאתו הקנאה. **קשה** לי, דמ"מ בהאי דאין דנין אמאי במזיד מה שעשו עשוי, הא כיון דעברו על איסור

דרבנן לדון בשבת נעשו פסולים בדרבנן ואין דיניהם דין, ואף אם נימא כמו דפסולי עדות דרבנן צריך הכרזה, ה"נ לענין פסול דיינים, מ"מ הא לאותו דבר שנפסל א"צ הכרזה, כמ"ש בנ"י [הביאו הסמ"ע סימן לד] וצלע"ג: